

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta

Ústav germánských studií

Diplomová práce

Futurum i norsk (med hovedvekt på *vil* og *kommer til å*)

Norwegian Future Tense (with emphasis on *vil* and *kommer til å*)

Autor diplomové práce: Kristýna Kajerová
Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jarka Vrbová
Studijní obor: Norština
Praha 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou prací vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne 26.3. 2007

Kristýna Kajerová

Poděkování

Ráda bych poděkovala Ph.Dr. Jarce Vrbové za odborné vedení, cenné rady a připomínky, ochotu a v neposlední řadě za vytvoření příjemné atmosféry ke spolupráci.

Můj dík si zaslouží také Cand. philol. Thor Henrik Svevad, který mi ochotně pomohl nejen s jazykovou stránkou práce, ale jako rodilý mluvčí přispěl svými radami k mému chápání budoucího času v norštině.

INNHold

1. Problemstilling	1
2. Oppfatning av tid	2
2.1 Distinksjon mellom tid og tempus	5
2.1.1 Symmetrisk oppfatning av tid	6
2.1.2 Asymmetrisk oppfatning	6
3. Tempus som grammatisk kategori	8
3.1 Oversikt over tempussystemet i norsk	9
3.1.1 Preteritumssystemet	11
3.1.2 Presenssystemet	12
3.2 Avgrensningen mellom tempus- og modusformer	13
4. Modus	14
4.1 Konstruksjoner med modalverb	16
4.2 Kort oversikt over modalverb med framtidsreferanse	16
5. Aspekt og aksjonsart	20
6. Språket påvirker forestilling om verden	22
6.1 Framtidsuttrykk i enkelte språk	23
7. Framtidsformer i norsk	26
7.1 Presens med framtidsreferanse	26
7.1.1 Avgrenset aksjonsart	29
7.2 Futurumformer med framtidsreferanse	30
7.2.1 <i>Kommer til å</i>	32
7.2.2 <i>Vil vs. skal</i>	32
7.3 Futurumformer med nåtidsreferanse	35
7.4 Andre framtidsuttrykk	36
7.4.1 <i>Bli</i>	36
7.4.1.1 <i>Bli å</i> + infinitiv	37
7.4.2 <i>Jeg har tenkt</i>	37
7.4.3 <i>Få</i>	38
8. Praktisk analyse	38
8.1 Korpuset og avisartikler	38
8.1.1 Horoskoper	39
8.1.2 Det <i>vil bli</i> bedre vær eller det <i>blir</i> bedre vær	40
8.1.2.1 Spørreskjema	41
8.2 <i>Kommer til å</i> vs. presens	42
8.3 <i>Kommer til å</i> vs. <i>vil</i>	43
8.3.1 Betingelsessetninger og forventet utvikling	45
8.3.2 Spørreskjema	46
8.3.2.1 Framtidsreferansen eller ”ønske”?	46
8.3.2.2 Innflytelse av modalord	48
8.3.2.3 Formelt språk	48
8.3.2.4 <i>Vil</i> eller <i>kommer til å savne</i> ?	48
8.3.2.5 Språkrytme	49

8.3.3 Litt av statistikk	51
8.3.4 Spørreskjema	52
8.4 Spørreskjema for tsjekkiske studenter	53
9. Oppsummering og konklusjon	56
10. Resymé på tsjekkisk	59
11. Summary	61
Bibliografi	64
Vedlegg I. (Spørreskjema for nordmenn)	66
Vedlegg II. (Spørreskjema for tsjekkiske studenter)	69

1. Problemstilling

Finnes det overhodet en mulighet for å uttrykke framtid i språket? Ja, selvfølgelig, kunne man svare med en gang uten å ha gjort seg noen særlige tanker om det. Det finnes jo ting som skjer nå, hendelser som skjedde og det som ikke har skjedd ennå. I vår kultur er vi nemlig vant til å oppfatte tidsforløp på denne måten. Vi forestiller oss en slags linje enkelte hendelser tidfestes på. Men denne oppfatningen er ikke helt uten forbehold.

Ved å lese forskjellige avhandlinger har jeg støtt på påstanden om at vi ikke har noen eller bare liten viten om framtiden og at det dermed er vanskelig å snakke om en ren framtidsreferanse i språket. Lingvistiske undersøkelser bygger i dette tilfellet på en premiss om at framtiden er mindre sikker enn nåtiden.

Med andre ord kunne vi altså hevde at det ikke er mulig å uttale seg om framtiden og at alle utsagn som henviser til framtiden faktisk bare er antakelser. Og tar vi i betraktning at konstruksjoner brukt for å uttrykke framtid består av hjelpeverb som primært markerer modalitet og ikke tid, ser det ut til å være på plass å stille seg kritisk til framtidssystemet i norsk.

I min hovedoppgave vil jeg gjøre oppmerksom på samspillet mellom tidsreferanse og modalitet og vise at det alltid er vanskelig å sette en klar grense mellom tempus og modalitet, dvs. at det neppe er mulig å snakke om en ren tidsreferensiell tolkning uavhengig av modalitet.

Jeg har valgt akkurat dette emnet av flere grunner. En av dem er min egen erfaring fra den tiden da jeg begynte å studere norsk. Det var vanskelig for meg å skjønne forskjellene i bruken mellom *vil* og *kommer til å*. Ved å lese bøker og aviser støtte jeg på setninger som inneholdt enten *vil* eller *kommer til å*, og undret meg over at formene ble brukt om hverandre. Senere, da jeg begynte å undervise selv, ble jeg stilt overfor dette problemet på nytt. Til og med innfødte språkbrukere var usikre i bruken av enkelte framtidsettrykk da jeg spurte dem.

Jeg begynte å interessere meg for denne problematikken nærmere og fant ut at dette emnet er lite utforsket innenfor språkvitenskapen. Det var en utfordring for meg.

Min hovedoppgave setter seg som mål å gå inn på problemer som er forbundet med valg av tilsvarende framtidsettrykk og finne ut om det finnes noen regler for bruk av enkelte former som refererer til framtiden, særlig for bruken av *vil* og *kommer til å*.

Kapittel 2. illustrerer at tidsoppfatningen bestemmer den språklige tidsfestingen av en handling eller situasjon.

I det 3. kapitlet omtaler jeg tempus som grammatisk kategori og gjør oppmerksom på at det er vanskelig å skille mellom tidsreferanse og modalitet. Denne problematikken står sentralt i neste kapittel også.

I forbindelse med framtidsreferanse er det viktig å nevne en kategori ved verbet, nemlig aspekt, hhv. aksjonsart, som blir omtalt i kapittel 5.

Før jeg går inn på konkrete framtidsuttrykk i norsk, presenterer jeg kort framtidsuttrykk i andre språk i det følgende kapitlet.

Det 7. kapitlet gjør leserne kjent med enkelte framtidsformer i norsk. Det dreier seg om presens, *skal*, *vil*, *kommer til å* og andre uttrykk som f. eks. konstruksjoner *jeg har tenkt* eller *jeg har bestemt meg*.

I kapittel 8., som samtidig er det lengste kapitlet, fokuserer jeg på den konkrete analysen av setninger fra Oslo-korpuset av taggede norske tekster (videre bare korpuset), avisartikler og spørreskjemaer. Jeg undersøker bruken av presens, *skal* og legger større vekt på *vil* og *kommer til å*. Ved hjelp av de tre ovenfor nevnte kildene vil jeg bl. a. finne ut hva som er forskjellen i bruk mellom *vil* og *kommer til å*.

2. Oppfatning av tid

Før jeg går inn på enkelte måter å uttrykke framtid på i norsk, vil jeg til å begynne med forklare noen begrep, hhv. termer som blir anvendt når man snakker om tid og tidsreferanse i forbindelse med språkssystemet.

Kommunikasjonshandlingen forutsetter både avsender, mottaker og en lokalisering av handlingen i tid og rom. I dette kapitlet konsentrerer jeg meg først særlig om det sistnevnte – om tidsfesting.

All henvisning i tid innenfor utsagnet skjer med basis i et utsagnsøyeblikk (videre Tu). Det betyr at de situasjonene og handlingene som vi omtaler i skrift eller tale, kan finne sted før, samtidig med eller etter det øyeblikket vi skriver eller taler i. Budskapet som er formidlet av Tu, omfatter handlinger som kan tidfestes i relasjon til Tu. I indoeuropeiske (IE) språk kan vi snakke om to grunnleggende dimensjoner som påvirker vår oppfatning av verden. Det er lokal–deiksis og tid–deiksis, altså lokalisering av utsagnets innhold i relasjon til stedet hvor kommunikasjonen foregår eller i relasjon til tidspunktet kommunikasjonen foregår på. Funksjon til deiktiske elementer i språket er å skape forhold mellom utsagn og situasjonskontekst til utsagnet. Utsagnsøyeblikket fungerer som et deiktisk senter.

Tidspunkt for den omtalte handlingen betegner vi med Th. Vi kunne sette opp følgende tidsrelasjoner mellom den handlingen som blir beskrevet i utsagnet og utsagnsøyeblikket:

i. Th før Tu *Bjørn sov hos oss i går.*

(Bjørn u nás včera spal.)

ii. Th samtidig med Tu *Bjørn sover hos oss nå.*

(Bjørn u nás ted' spí.)

iii. Th etter Tu *Bjørn sover hos oss i morgen.*

(Bjørn u nás bude zítra spát.)

Disse tre relasjonene som ligger til grunn for vår oppfatning av fortid, nåtid og framtid er også viktige for en beskrivelse av tidsreferansen innenfor setningen, men de er ikke tilstrekkelige for å beskrive alle tidsrelasjonene som kan uttrykkes gjennom de verbale tempusformene i norsk språk. (jf. Norsk referansegrammatikk¹:544f.)

Denne framstillingen regner med at den lineare tidsdimensjonen tas som utgangspunkt for oppfatning av tidsforløpet. Men det er ikke alltid tilfelle at en universell menneskelig forestilling av kosmos blir framstilt som et slikt kontinuum som på denne tidsaksen. Vi kan nemlig ikke si at inndeling av tidsforløp til fortid, nåtid og framtid gjør seg gjeldende i alle språk. F. eks. i Maya-kulturen var forestillingen om tid som uavsluttet kontinuerlig forløp ukjent. Istedenfor et kontinuerlig tidsforløp forestilte Maya-folk seg tiden i form av sykler som ble hierarkisk ordnet og hadde ulik varighet. De trodde f. eks. på at historien gjentok seg etter at 260 år hadde gått. Maya-folket ble altså mer opptatt av det som hadde skjedd enn av framtid.

Benjamin Lee Whorf undersøkte indianske språk i Nord-Amerika og fant ut at det i hopi-språket ikke finnes noen grammatiske former eller konstruksjoner som henviser til tid. Metafysikken som er grunnleggende for vårt eget språk, måten å tenke på og kultur påtvinger universet to kosmiske former – rom og tid. Hopi-språket har sine egne former. Ifølge Whorf (1962:59ff.) kan universet innenfor hopi-språket beskrives som motsetning mellom det som han kaller ”manifested” og ”manifesting” (eller ”objektiv” og ”subjektiv”). ”Manifested” innbefatter alt som er tilgjengelig sanser, videre det historiske fysiske universet som ikke skiller mellom nåtid og fortid og ekskluderer det vi kaller framtid. ”Manifesting” derimot innebærer alt vi kaller framtid. Det blir brukt også for å betegne alt som forekommer i sinnet, eller bedre sagt hjertet til

¹ Videre bare NRG

naturen og sjølveste kosmos. Det dreier seg m.a.o. om emosjoner, intellekt og mentale prosesser som går ut fra hjertet og dermed blir ”manifestert”.

Fravær av en eksplisitt tidsmarkering betyr altså ikke at det ikke er mulig å uttrykke tidsrelasjoner innenfor språkene som hopi. Vannebo gjør oppmerksom på et diakronisk perspektiv (1979:8) Ut fra det har det innenfor IE språk foregått et skifte. I eldre periode stod nemlig selve handlingsmåten i forgrunnen, mens i den senere perioden ble det tidsforestillingen som dominerte oppfatningen av handlingen.

De forskjellige oppfatningene av tidsforløp kunne vi sammenfatte under begrepet ”privat” tid eller subjektiv tidsfesting. (jf. Vannebo, 1979:10) I motsetning til det står det intersubjektive tidsfestingssystemet (”offentlig” tid) som er et konstruert målesystem. Ved hjelp av det kan enkelte handlinger eller handlingsforløp tidfestes.

Det finnes stort sett to følgende målesystemer: matematisk og historisk kronologi. For det førstnevnte systemet er det avgjørende at tidsintervallet mellom forskjellige begivenheter (f.eks. pendelutslag) representerer en måleenhet. I det andre systemet tas et ”fiksert nullpunkt” (jf. Vannebo:10) som utgangspunkt tidsforløpet blir relatert til (f.eks. Kristi fødsel). Det finnes ikke noen én-til-én-korrespondanse mellom det subjektive og det intersubjektive (dvs. private og offentlige) systemet. Analyserer vi funksjonen til enkelte referansepunkter i ulike utsagn, ser vi på hvordan de intersubjektive – i dette tilfellet kronologiske – enhetene forholder seg til Tu (For å bruke den allerede nevnte definisjonen svarer utsagnsøyeblikket til det fikserte nullpunktet.) dvs. at det oppstår forskjellige tidsrelasjoner. For å forklare denne dichotomien offentlig/privat tid bruker Whorf begrep ”objectification of the subjective experience” (1962:142f.). Han påstår at f. eks. vår oppfatning av betegnelser som *sommer*, *september* eller *midnatt* er referanseord som blir ”objektivisert”. Uten denne objektiviseringen ville vi oppleve den reale tiden subjektivt, dvs. f. eks. i bevisstheten om at ”det blir senere og senere”. Da ville vi snakke om oppfatning av sykliske faser som gjentas innenfor denne for oss ubestemte følelsen av det ”å bli senere.” I hopi-språket, fortsetter Whorf videre, finnes det ikke noen lingvistisk analogi for objektivisering av den subjektive følelsen av tidsforløpet. Dette språket betegner ikke tidsavsnitt på den måten som ville tilsvare våre uttrykk som *sommer*, *morgen* o.l. Det bruker noe som kunne betegnes som en slags adverb men ikke i vår (europeisk) forstand. Slike ”temporale” uttrykk fungerer ikke som substantiviske grupper. Uttrykkene kan oversettes som f. eks. ”når det er kveld” eller ”mens den kveldfasen

forekommer”. I hopi-språket finnes det ikke noe som ville tilsvare enheten vi kaller for ”tid”.

Verb i hopi disponerer ikke med tempusformer som våre. De andre uttryksmidlene – aspekt, modus og en ”kategori” som Whorf kaller for ”validity forms” (Whorf 1962:144). Disse ”validity forms” gir uttrykk for at talende (ikke subjektet) refererer om en situasjon – det tilsvarer vår fortid og nåtid – eller at han/hun forventer en situasjon – tilsvarer vår futurum.²

Benveniste³ skiller mellom tre forskjellige tidsoppfatninger: fysisk tid, kronologisk tid og tid uttrykt i språket. Fysisk tid er et lineært kontinuumet, hvert menneske måler dette kontinuum etter sin egen rytme. Kronologisk tid er en rekkefølge av begivenheter. Objektivisering av kronologisk tid kaller Benveniste for kalendarisk tid. Den er nødvendig for at individet kan orientere seg i samfunnet. Alle kalendere har felles betingelser: de går ut fra et nullpunkt. Denne definisjonen tilsvarer det Vannebo kaller for historisk kronologi. For det andre er det mulig å tidfeste begivenheter i forhold til ”før eller etter” et punkt på tidsakse. For det tredje er det en såkalt mensurativ betingelse. Det dreier seg om et målsystem som tjener for å gi navn til konstante intervaller. Dette tilsvarer det Vannebo kaller for matematisk kronologi.

2.1 Distinksjon mellom tid og tempus

For å kunne beskrive tidsrelasjoner må vi ta i betraktning forskjellen mellom forestillingsverdenen og den språklige verdenen til en språkbruker. Benevnelsen ”tid” brukes når vi snakker om relasjoner innenfor den sansede, m.a.o. symboliserte, verden. Under begrepet tempus forstår vi tidsrelasjoner som blir realisert innenfor den språklige verden som også kalles for symbolverden. Dette terminologiske skillet mellom tid og tempus ble innført allerede av Jespersen: Han ville ”undgå misforståelser, når man følgestrengt adskiller realkategorien tid og den grammatiske kategori tempus.” (1914:371) Han syntes det var forvirrende å bruke f. eks. uttrykk som *nåtid brukes for framtid* eller *futurum uttrykkes ved presens* om setninger av typen:

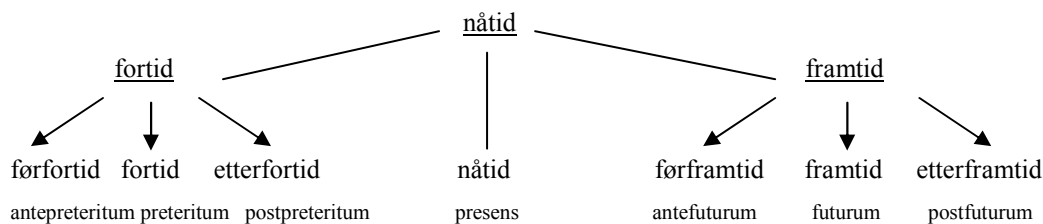
Jeg reiser i morgen.

² Det ville falle utenfor rammen for min oppgave å beskrive detaljert resultatene i den grundige undersøkelsen av hopi-språket. For videre informasjon se : Whorf, 1962

³ Jf. *12 eseju o jazyce*, Praha: Mladá fronta, 1970, s. 9-19

2.1.1. Symmetrisk oppfatning av tid

I sin avhandling om tid og tempus kritiserer Jespersen Madvigs framstilling av tempusformer, reduserer hans ni former til syv og stiller dermed opp sitt eget tidssystem. Han går ut fra at antall tempusformer skifter fra språk til språk, men nåtid, fortid, framtid eksisterer for alle nasjoner uavhengig av språkernes grammatikk. (jfr. s. 371) Framstillingen kopierer den lineære forestillingen om tidsforløp. Enkelte tidskategorier blir satt i sammenheng med kategori tempus, dvs. de er begge en del av en diagram og viser hvordan de enkelte begrepene overlapper hverandre:

Ser vi på diagrammet, er det påfallende at det dreier seg om en symmetrisk oppfatning tidsinndelingen. Denne tredelingen i fortid, nåtid og framtid med Tu som utgangspunkt har vært meget utbredt, som vi kan legge merke til i grammatikkene eller f. eks. i oversikten over verbbygningen i forskjellige lærebøker. Jespersen begrunnet denne inndelingen som logisk.

Men det kan være villedende å oppfatte enkelte tidsavsnitt i samsvar med en tilsvarende tempuskategori. Man kunne nemlig trekke konklusjonen at presens bare uttrykker nåtid eller at for å uttrykke framtid brukes bare futurum. Og det ville være en feil konklusjon. Vannebo (1979:14) tar opp Jespersens illustrasjon og peker bl. a. på et faktum at Jespersen ikke innbefatter kategorien perfektum i sitt diagram.

Men selv om vi vet lite om framtiden (vi kunne nesten si at vi ikke vet noe om den), bruker vi språket for å referere både til det fortidige og til det som ikke har skjedd ennå. Vannebo (1979:246) påstår at det ut fra et psykologisk synspunkt oppstår den samme teoretiske muligheten til å lokalisere en handling i framtiden, altså etter Tu. Dette støtter den symmetriske tredelingen innenfor tidsdimensjonen.

2.1.2. Asymmetrisk oppfatning

For den asymmetriske oppfatningen av tiden er det avgjørende at framtidreferansen er forskjellig fra presens eller fortidsreferansen, og så er det er ikke mulig å akseptere tradisjonell konsepsjon av den tidslinjen hvor fortid og framtid forstås

som speil til hverandre. Grunnen til det er at framtid fra et epistemologisk og kanskje også fra et ontologisk synspunkt er forskjellig fra både nåtid og fortid. Vi kan ikke oppfatte framtiden direkte eller ”huske” den. Vanligvis, når vi snakker om framtid, mener vi enten planene til noen, hensikter eller plikter eller vi går ut fra nåværende tilstand til vår omgivelse ved å forutsi det som skjer i framtiden. Konsekvensen er at setningen med framtidsreferanse nesten alltid er bundet til modalitet. Det er grunnen til at det er vanskelig å skille mellom tempus og modalitet når det er snakk om framtid. (jf. Dahl 1986:103)

Et annet utgangspunkt for å betrakte forholdet mellom fortid og framtid som asymmetrisk er et såkalt spørsmål om sannhetsverdien til utsagnet. Dette spørsmålet ses på som tradisjonelt innenfor filosofisk semantikk. Det går ut på at utsagn om fortiden som blir realisert ved Tu, enten er sanne eller gale, mens enkelte utsagn som refererer til framtid kan være verken sanne eller gale ved Tu. Utsagn om framtiden kan tilskrives en sannhetsverdi bare når de er ”generelle” i sin logiske struktur. Derimot kan utsagn om fortiden være „singulære“ – dvs. at utsagnets subjekt refererer til et bestemt individ, ikke til en ubestemt klasse av individer. (jf. Vannebo:248)

Eksempel: *Noen vil dø i morgen.* (Někdo zítra zemře.)

Dette utsagnet kan sies å være enten sant eller galt ved Tu fordi det tilsvarer en generell logisk struktur som bygger på erfaring om at hver dag er det alltid noen som dør og blir født. I motsetning til det er dette singulære utsagnet som refererer til framtiden *Per kommer til å bli påkjørt i morgen* (Pera zítra přejede auto) verken sant eller galt ved Tu. Allerede Aristoteles var opptatt av dette metafysiske spørsmålet om framtiden er determinert eller ikke, m.a.o. om framtidens determinerte sannhetsverdien.

Dahl f. eks. argumenterer på en annen måte for den asymmetriske oppbyggingen av tidssystemet. (jf. 1985:109) Han tviler på at det overhodet finnes noe som heter futurum. Når det gjelder form, blir det påpekt at futurum – i motsetning til preteritum og presens – ofte uttrykkes med hjelpeverb istedenfor morfologiske elementer (dvs. fleksjonselementer). I tillegg dreier det seg i dette tilfellet om hjelpeverb som vanligvis markerer modale forhold. Futurum er sjelden en obligatorisk kategori, som stort sett kan erstattes med presens i mange språk. Dette er også en grunn til å støtte tanken om fraværet av kategorien futurum.

Men også Jespersen snakker for den asymmetriske oppfatningen ved at han faktisk betviler den symmetriske ved å fastslå at vi ikke har mye viten om det framtidige i forhold til fortid og innser dermed en viss asymmetri. Han tilegner futurum et

selvstendig avsnitt. Han påstår at hvis vi ser på at f. eks. dansk griper til presensform eller omskrivning med *vil* eller *skal* for å uttrykke framtid, kan vi si at dette språket egentlig ikke har futurum. Vi ser ikke sjelden, fortsetter Jespersen, at mange uttrykksformer for futurum forsvinner i språkene. Men erstatningen av futurum ser ut til å være for vag. Dette faktumet er også forskere fra slutten av 1900-tallet seg bevisst. Grammatikkene etter året 2000 peker på denne tendensen i språket også. Jespersen understreker noen aspekter ved denne problematikken (jf. s.386). Han nevner presens som både mest brukt og mest naturlig erstatning av futurumformene, videre kommer han inn på verbene *ville* og *skulle* og uttrykk som opprinnelig betegnet bevegelse i forskjellige språk og sammenligner svensk med dansk, fransk og engelsk. Betydningen ”mulighet” blir sett på som en variant for framtidsuttrykk, nærmere bestemt i den forstand at mulighet ”betegner ikke sjældent en lidt ubestemt fremtid.” (s. 386) Han henviser straks til det engelske *may* som tilsvarende betydningen ”antakelse” og ”tillatelse” i norsk. Også Vannebo (1985:50f.) omtaler dette og tar med i sin oversikt over forskjellige typer av framtid etter bruk av hjelpeverbet også verbet *kunne* som etter hans mening uttrykker enten ”habilitativ framtid”, ”mulig framtid” eller ”permissiv framtid.”

3. Tempus som grammatisk kategori

En klassisk definisjon av tempus ville se slik ut: Det dreier seg om betegnelse både for den morfologiske tempusformen og semantiske tempusfunksjonen. Under begrepet tempusform forstår man som regel modifikasjoner av verbstammen som synlig forekommer i setningen. De blir realisert på en tradisjonell måte, enten som affikser av verbet eller perifrastisk, dvs. som sammensetning av et hjelpeverb med infinitiv. Tempusfunksjonen blir sett på som betydningen disse tempusformene har for et semantisk innhold til setningen. (jf. NRG:538ff.)

Tidsløkaliseringen foregår generelt sett enten ved hjelp av leksikaliserte eller grammatikaliserte uttrykksmidler. Leksikaliserte uttrykk består enten av kalendariske angivelser, klokkeslett (*På slutten av mai kommer han tilbake. Filmen begynner kl. 9.*) eller av uttrykk som på annen måte refererer til den tiden da handlingen finner sted (*Jeg så henne for en stund siden.*) Det finnes nesten ubegrensede muligheter innenfor leksikon for å danne språklige uttrykk av denne typen. Til de leksikaliserte tidsuttrykkene hører også en rekke enkeltord som f. eks. *nå*, *nettopp* eller *straks* og faste

preposisjonsfraser som f. eks. *i går*, *i fjor* osv. Syntaktisk sett representerer disse tidsangivelsene adverbialer i setningen.

I de grammatikaliserte uttrykkene realiseres tidslokaliseringen ved hjelp av tempus. Forskjellen i tid er uttrykt gjennom motsetningen mellom grammatiske bøyingsformene ved verbet. Dette er også grunnen til at vi sier at verbet har tempusbøyning, og at tempus oppfattes som egen grammatisk kategori.

Eksempler: *Barna synger*. X *Barna sang*.

Ved hjelp av vokalvekslingen verbet skiller vi mellom presens og preteritum. Norsk har obligatorisk tempusbøyning, dvs. at setningen med finitt verb alltid sier noe om setningsinnholdets plassering i tid.

Den leksikaliserte lokaliseringen i tiden kan bli fullført på en veldig presis måte, mens bruken av tempus gjør det ikke mulig å lokalisere handlingen i tiden på en så bestemt måte. De finitte tempusformene derimot inngår i sammensatte verbalformer som uttrykker ulike tidsrelasjoner.

Også andre ordklasser kan inneholde ord med tidsbetydning. Det er både substantiver og adjektiver som angir tidsrelasjoner: *eks-kone*, *etterfølger*; *fortidig*, *nåtidig*, *framtidig*, *nåværende*, *tilkommende* osv. Men i motsetning til verbale og adverbiale uttrykk lokaliserer disse tidsbesemmelserne ikke innholdet til hele setningen i tid. Slike uttrykk danner ikke noe fast system og regnes derfor ikke til tempuskategorien i språket. I noen språk derimot finnes det en bedre utviklet tempusbøyning av substantiver. Det er tilfelle f. eks. i alaska-dialekten av eskimo-språket: *ningla* (= kulde) kan stå i preteritum – *ninglithluk* og futurum – *ninglikak*. På lignende måte brukes f. eks. i på Athapascan et suffiks –*neen* for å betegne det fortidige både i substantiver og verb. *Xoutneen* betyr ”hans avdøde kone” eller *xontaneen* betyr ”et hus i ruiner.” (jf. Jespersen:373)

3.1 Oversikt over tempussystemet i norsk (jf. NRG:540ff.)

Tempusformene kan deles inn i to hovedgrupper:

a) De enkle (= syntetiske) tempusformene som omfatter presens og preteritum

De er dannet med bøyingsformer av verbstammen:

Presens: kaster, lever, finner

Preteritum: kastet, levde, fant

b) De sammensatte (=analytiske) tempusformene består av hjelpeverb i presens eller preteritum med en ny, infinitt verbfrase som utfylling, og der kjernen i den nye verbfrasen er et perfektum partisipp eller en infinitiv. Disse tempusformene omfatter:

presens perfektum:	har reist; er reist
preteritum perfektum:	hadde reist; var reist
presens futurum:	skal reise; vil reise; kommer til å reise
preteritum futurum:	skulle reise; ville reise; kom til å reise
presens perfektum futurum:	skal ha/være reist; vil ha/være reist; kommer til å ha/være reist
preteritum perfektum futurum:	skulle (ha/være) reist; ville (ha/være) reist; kom til å ha/være reist

Alle tempusformene kan vi dele inn i et presenssystem og et preteritumssystem. Det finnes nemlig en tempusopposisjon presens vs. preteritum som er uttrykt som en bøyingsform ved selve verbet i norsk og gjør seg gjeldende også i de sammensatte formene. Ved preteritumssystemet refereres det til en tid som er atskilt fra utsagnsøyeblikket. Dvs. at det fokuseres på en situasjon ”der og da” som oppfattes som basis for de ulike deiktiske tidsrelasjonene. Ved presenssystemet refereres det til en tid som kan karakteriseres som ”ikke – datid”. Det fokuseres på en situasjon ”her og nå” som basis for de ulike tidsrelasjonene. Med utgangspunkt i denne situasjonen refereres det også til handlingen som skjer ”før nå” eller ”etter nå”. Handlinger som blir sett i et ”her og nå”-perspektiv har et aktualitetspreg som mangler innenfor preteritumssystemet. (jf. NRG:554)

Snakker vi om framtidige handlinger som f.eks. i en setning som *Jeg reiser til Trondheim i morgen* (Zíttra jedu do Trondheimu), skjer det med bakgrunn i situasjonen ”her og nå” og kunnskapen senderen har i utsagnsøyeblikket. (jf. NRG:555)

Et annet skille går ut på om det er perfektum partisipp eller infinitiv hjelpeverbene tar som utfylling.

De sammensatte formene med *ha* og *være* danner et perfektumssystem, mens de

sammensatte formene med modalverb eller *kommer til å* + infinitiv danner et futurumssystem.⁴

Noen forskere opererer med andre termer også. F. eks. Andersson (jf.1989:30) skiller mellom flekterte tempora – presens og preteritum (det tilsvarer begrepet syntetiske), som analytiske tempora for det andre betegner han perfektum og pluskvamperfektum og for det tredje snakker han om perifrastiske tempora, dvs. futurtempora.

3.1.1 Preteritumssystemet

A) Preteritum

Preteritumsformen er den vanlige tempusformen for å uttrykke en handling som fant sted en gang i fortiden. Preteritum er et typisk eksempel på ”der og da”-perspektivet og omtales som episk preteritum fordi det gjengir fortellinger og beretninger som handler om begivenheter som foregår i fortid. (jf. NRG:556)

B) Preteritum perfektum

Denne tempusformen uttrykker en handling som fant sted før et bestemt punkt i fortiden.

Eksempel: *Da vi kom hjem, oppdaget vi at det hadde vært tyver på ferde.*

eller *Jeg hadde bestemt meg for å forstette.* (jf. NRG:558)

Preteritum perfektum i den første setningen uttrykker at handlingen fant sted før referansepunktet som er angitt av et adverbial. I den andre setningen er det ikke noe adverbial som angir referansepunktet. Tidsbestemmelse refererer til et punkt ”før da”.

I utsagn med tidsrelasjonen mellom to handlinger som følger etter hverandre kan preteritum perfektum erstattes med preteritum:

Etter at vi hadde spist, gikk vi på kino. = Etter at vi spiste, gikk vi på kino. (jf. NRG:559)

C) Preteritum futurum

Tidsrelasjonene som angir ubestemt eller bestemt framtid sett fra et punkt i fortiden, kan uttrykkes med preteritum futurum.

⁴ Betegnelsene „presens perfektum“ og „preteritum perfektum“ brukes i NRG istedenfor ”perfektum” og ”pluskvamperfektum” som har vært vanlige i norsk grammatikk før. Navnene ”presens futurum”, ”preteritum futurum”, ”presens perfektum futurum” og ”preteritum perfektum futurum” er brukt istedenfor de tradisjonelle navnene ”1. futurum”, ”1. kondisjonalis”, ”2. futurum” og ”2. kondisjonalis”.

Eksempel: *Jeg trodde at hun ville komme.*

For å uttrykke disse tidsrelasjonene brukes også preteritum:

Jeg trodde at hun kom. (jf. NRG:560)

D) Preteritum perfektum futurum

Denne tempusformen brukes for å beskrive den komplekse tidsrelasjonen som angir at noe skjer før et bestemt punkt som er etter et annet punkt i fortiden. Det dreier seg om en såkalt ”før – datidsframtid” (jf. NRG:560)

Eksempel: *Jeg håpet at boka snart ville ha vært ferdig.* Parallelt til at preteritum kan brukes i stedet for preteritum futurum, kan preteritum perfektum brukes i stedet for preteritum perfektum futurum:

Jeg håpet at boka snart hadde vært ferdig. (jf. NRG:561)

3.1.2 Presenssystemet

A) Presens

Presens er den vanlige tempusformen for å beskrive en handling som finner sted i utsagnsøyeblikket. Bruken av presensformen er omtalt i kapitlet 7.1.

I et spesielt tilfelle kan også preteritum brukes for å uttrykke nåtidsfereranse. Det dreier seg om en umiddelbar emotiv reaksjon på noe som finner sted i utsagnsøyeblikket:

Det var morsomt at du kommer hit!

Dette smakte godt! (sagt under måltidet) (jf. NRG:564)

I slike utsagn mangler preteritumsformen mulighet til å uttrykke en generell karakteristikk.

B) Presens perfektum

Her faller referansepunktet sammen med utsagnsøyeblikket. Ved hjelp av presens perfektum omtales handlinger som har funnet sted i fortiden uten at de lokaliseres til et bestemt tidspunkt.

Eksempel: *De har kjøpt seg et gammelt hus på Blommenholm.* eller *Jeg har truffet Else ved forskjellige anledninger.* (jf. NRG:565)

Mens preteritum etablerer et ”der og da”-perspektiv, dreier det seg i tilfellet presens perfektum om ”her og nå”-perspektivet. Ved bruk av presens perfektum blir det nemlig fokusert på enten konsekvensene av den fortidige handlingen eller på den

aktuelle situasjonen i nåtiden som et resultat av den fortidige handlingen. I forbindelse med det snakker vi om en aktualitetsverdi til presens perfektum.

C) Presens perfektum futurum

Denne tempusformen refererer til et tidspunkt i framtiden. Handlingen finner sted før dette punktet.

Eksempel: *Jeg vil gjerne ha skrevet brevet først.* (jf. NRG:568)

For å uttrykke denne tidsrelasjonen kan også presens perfektum brukes. Presens perfektum er vanlig særlig i leddsetninger med *når* og *hvis*:

Jeg skal være glad når jeg har avsluttet dette arbeidet.

Er referansepunktet markert med et terminativt adverbial, kan presens brukes også:

Jeg skriver ferdig brevet før lunsj. (jf. NRG:569)

D) Tidsrelasjoner som angir bestemt eller ubestemt framtid sett i forhold til utsagnsøyeblikket, uttrykkes med presens eller presens futurum. (jf. NRG:570)

3.2 Avgrensningen mellom tempus- og modusformer

Av oversikten over de sammensatte tempusformene framgår det at de såkalte futurumformene kan dannes ved hjelp av modale verb. Det er altså helt på plass å snakke om en nær forbindelse mellom de formelle uttrykkene for tid og for modalitet.

Også andre verbalformer kan uttrykke både tid og modalitet. F. eks. i setningen: *Jeg skulle ønske at han var her* har preteritumsformen en modal betydning.

På tilsvarende måte har preteritum perfektum en modal betydning i setningen : *Han hadde sluttet om dette var blitt kjent.*

Også konstruksjonen *komme til å* + infinitiv som ofte blir betegnet som en ”ren futurumskonstruksjon” kan ifølge NRG alltid sies å ha modal betydning når den brukes om en handling i framtiden fordi utsagn om framtiden i en viss forstand alltid vil være prediksjoner eller antakelser. I forbindelse med denne glidende overgangen mellom tempus- og modalitetssystemet i moderne norsk konsentrerer språkforskere seg om én tempusform mer enn om de andre – nettopp futurumformen. Den tette forbindelsen mellom tid og modalitet – i enkelte tilfeller også med aksjonsart – forårsaker uten tvil at beskrivelsen av framtidssystemet i ethvert naturlig språk blir ekstra komplisert. All referanse til framtidige begivenheter vil være bundet til den totale viten avsenderen har

ved utsagnsøyeblikket (Tu) og valget av modale markører vil variere fra setning til setning avhengig av arten av denne viten.

Også Thieroff (2004:67) framhever samspillet av tempus og modalitet. Han påstår at tempus, i det minste i europeiske språk, aldri har bare temporal betydning. Det betyr, fortsetter Thieroff, at hver tempusform alltid kan ha en eller flere betydninger, hhv. anvendelsesmåter som ikke har noe med tidslokaliseringen å gjøre. Han foreslår å avskaffe tempus som terminus for en morfosyntaktisk kategorisering. I stedet for anbefaler han å oppfatte tempus som et semantisk felt. (2004:82)

Som sagt tidligere, er det nettopp futurumformene hvor grensen mellom tempus og modalitet er vanskelig å trekke. I alle artikler jeg har lest om denne problematikken, betviles eksistensen av rene framtiduttrykk, og dermed også eksistensen av futurum som tempus overhodet. Det ville være altså passende å beskrive futurum i forhold til modalitet og bruken av modalverb og ikke som vanlig tempusform. Slik reagerer også Thieroff ved å stille spørsmålet om futurum kan bli omfattet i kategorien tempus. Han påstår at han ikke kjenner til noen språk hvor denne verbale formen alltid bare har framtidbetydning (2004:67)

Ifølge Dahl (1985:103) har futurum et spesielt status og dette faktumet har konsekvenser for lingvistisk forskning, og særlig innenfor semantikken.

Det finnes forskjellige måter å angripe dette emnet på. I de fleste lingvistiske arbeidene som tar opp denne problematikken, er det alltid det epistemologiske spørsmålet, betydningen av enkelte modale hjelpeverb, særlig *skulle* og *ville* og aspekt, hhv. aksjonsart til verb som blir omtalt. Som allerede antydnet henger alt dette her tett sammen. Derfor viste det seg som vanskelig å strukturere den egne delen til det teoretiske avsnittet i oppgaven, dvs. de ulike framstillingene og synet på enkelte aspekter som gjelder framtiduttrykk i norsk. Før jeg går inn på de konkrete måtene å uttrykke framtid på i norsk og den semantiske beskrivelsen av enhver form, synes jeg det kan være til nytte først å skrive kort om modalitet og betydningen av, for denne oppgaven relevante, modalverb og så om aspekt, hhv. aksjonsart.

4. Modus

Utenom tempus er det to kategorier som berører denne oppgaven, og dermed blir sett litt nærmere på, nemlig modus, hhv. modalitet og aspekt. De faguttrykkene tempus,

modus og aspekt blir anvendt ikke bare for å betegne grammatiske formkategorier men representerer samtidig språklige universalier av en konseptuell type.⁵

I språkvitenskapen finnes det imidlertid en annen tradisjon når det gjelder disse begrepene: tempus, modus og aspekt blir oppfattet utelukkende som formkategorier. I motsetning til det regnes temporalitet, modalitet og aspektualitet til de konseptuelle kategoriene. (jf. Andersson 1989:29)

Når vi bruker språket, kan vi forholde oss på ulike måter til innholdet i utsagnet. Med modalitet i vid betydning forstår vi en semantisk kategori som har å gjøre med avsenderens holdning til gyldigheten i et utsagn. (jf. NRG:579)

Modalitet kan uttrykkes f. eks. ved syntaktiske konstruksjoner med modalverb + infinitiv, ved ulike morfologiske kategorier av verbet – imperativ, konjunktiv, indikativ – eller ved leksikalske uttrykk som adjektiver og adverb (setningsadverb som *vel*, *visst*, *nok*, *kanskje* som kan modalisere utsagnet).

Med modus forstår vi de tre ovenfor nevnte morfologiske kategorier av verbet. Av disse tre blir indikativ brukt i alle kategoriske utsagn om den faktiske virkeligheten. Indikativ blir sett på som ”umarkert” modusform. Under modusformer behandler NRG (s. 580) modale utsagn, dvs. utsagn i imperativ og konjunktiv.

Epistemisk og deontisk modalitet er to hovedkategorier av modalitet. Hvis avsenderens holdning angår sannhetsverdien av innholdet i utsagnet, snakker vi om epistemisk modalitet. Om deontisk modalitet dreier det seg når avsenderens holdning går på det å få utført eller gjennomført en viss handling.

Eksempler: *Kåre må være syk* (Kåre musí být nemocný/ Kåre je určitě nemocný) – språkbrukeren regner med at det sikkert er sant at Kåre er syk. Modaliteten er altså epistemisk.

Kåre må reise hjem (Kåre musí jet domů) – språkbrukeren uttrykker at det oppstår nødvendighet av at handlingen finner sted, m.a.o. utføringen av ”reise hjem” er nødvendig. Modaliteten er deontisk.⁶

⁵ Konseptuell kategori = onomasiologisk eller også funksjonell – semantisk kategori
Universalier = egenskaper som skal være felles for alle språk. (F. eks. tempus eller faktumet at alle språk har konsonanter og vokaler)

⁶ For videre behandling av skillet mellom deontisk og epistemisk modalitet se NRG:582ff. eller Öhlschläger, Gerhard, 1989: *Zur Syntax und Semantik der Modalverben des Deutschen*. Niemeyer Verlag, Tübingen

4.1 Konstruksjoner med modalverb

En av grunnene til at det er vanskelig å beskrive forholdet mellom tempus og modalitet kan være at modalverbene ikke har noe entydig innhold. Det kan sies at det er uklart hva som skiller klassen av modalverb fra andre verb. Historisk sett dreier det seg nemlig om slike verb som vi nå betegner ”preterito–presentiske”. Det betyr at preteritale former av disse verbene etablerte seg etterhvert som presensformer. Sammen med modale verb, bortsett fra *ville!*, som vi i dag kaller for preterito-presentiske verb, faller også *hete* og *vite* til denne gruppen.

I forbindelse med semantikken til modalverb gjør Vannebo i sin artikkel *Framtidsformer i norsk* en interessant bemerkning. Han nevner nemlig en studie av Martin Joos *The English Verb*⁷ hvor Joos peker på at betydningsinnholdet til enkelte modalverbene blir innlært så tidlig i barnets liv (jf. Vannebo 1985:44) at dette innholdet er lagret dypt i underbevisstheten. Av det følger at vi som voksne ikke har noen mulighet for å disponere med denne slags viten om egentlig betydningsinnhold til disse verbene. Vannebo konkluderer ved å si at profesjonelle lingvister ikke har så mye å bygge på når de vil beskrive samspillet mellom modalitet og tidsreferanse, hhv. framtidsreferanse i språket. (jf. 1985:44)

I følgende kapittel fortsetter jeg med en kort framstilling av noen betydninger til utvalgte modalverb ved å følge den tradisjonelle oppfatningen:

Forskjellige modalverb uttrykker ulike former for mulighet, tillatelse eller nødvendighet. F. eks. brukes modalverbet *kunne* for å uttrykke mulighet, tillatelse eller tilbud fra den talendes side. Det brukes dessuten i utsagn med epistemisk modalitet for å uttrykke en sannsynlig mulighet. Til modalverbene som i forbindelse med denne oppgaven er av større interesse enn de andre hører *skulle* og *ville*.

4.2 Kort oversikt over modalverb med framtidsreferanse

I dette kapitlet gir jeg en oversikt over hjelpeverbskonstruksjoner som brukes for å uttrykke framtid. Jeg konsentrerer meg særlig om hovedtrekk til *skulle* og *ville*. Jeg nevner også konstruksjonen *kommer til å* og noen eksempler med andre modale verb enn *ville* og *skulle*.

Når det gjelder bruk av disse konstruksjonene i forbindelse med framtidsuttrykk

⁷ Joos, Martin, 1968: *The English Verb: form and meanings*. Madison: University of Wisconsin Press

konkrete utsagn, kommer jeg til en grundigere karakteristik i kapitler 7.2 og 7.3.

Skulle⁸ (jf. NRG:604-9)

Skal uttrykker a) N ø d v e n d i g h e t, m u l i g h e t

b) *Skal* uttrykker i utsagn med deontisk modalitet p å b u d eller b e f a l i n g. I direkte befalinger som f. eks. i setningen:

Du skal sitte i ro kan *skal* og *må* brukes om hverandre. Mens *må* uttrykker et årsaksbasert direktiv der begrunnelsen ligger i ytre omstendigheter, uttrykker *skal* et intensjonsbasert direktiv der intensjonen ligger hos personer eller myndigheter.

c) *Skal* brukes også ofte i utsagn som gjengir b e s t e m m e l s e r eller

p l a n l a g t e h a n d l i n g e r. Bestemmelsen kan være tatt av avsenderen selv, men også av andre. Sammenligner vi i dette tilfellet *skal* med *må* eller *bør*, ser vi at *skal* utelukkende betegner en intensjon, *må* og *bør* derimot forutsetter at det finnes en bakenforliggende årsak for handlingen.

d) Den intensjonale betydningen til *skal* gjør at verbet også er svært vanlig i utsagn som fungerer som l ø f t e r eller f o r s i k r i n g e r.

Eksempel: *Jeg skal hjelpe deg.* (Pomůžu ti.)

Subjektet i setningen kan være 1., 2., eller 3. person men i disse utsagnene er det alltid avsenderen som gir løftet.

e) *Skal* med epistemisk modalitet forekommer først og fremst i utsagn som gjengir et r y k t e :

Det skal regne i Italia. (V Itálii má pršet.) = Jeg har hørt at det regner i Italia eller med kombinasjon med et modaladverb (*vel* eller *nok*) en a n t a g e l s e (svært sjelden)

Eksempel: *De skal vel prøve.* (Asi to zkusí.) = Jeg antar at de prøver.

f) I negerte deontiske utsagn uttrykker *skal* et direktiv. Det er infinitivfrasen, ikke modal verbet som negeres.

Eksempel: *Det skal ikke selges øl til personer under 18 år.* (Pivo se nesmí prodávat osobám mladším než 18 let.)

Ville (jf. NRG :616-619)

Ville hørte i norrønt ikke med til de preterito–presentiske verbene, og skiller seg altså til dels fra de andre modalverbene når det gjelder betydning og bruk i moderne norsk.

a) *Vil* med deontisk modalitet uttrykker subjektsreferentens v i l j e eller

⁷ Jeg utelukker den preteritale formen ”skulle” og ”ville” fra oversikten.

ø n s k e. I motsetning til andre modalverb i deontiske utsagn er det som regel subjektsreferenten selv som ønsker å handle på en bestemt måte. Dette er grunnen til at *vil* helst ikke brukes med 2. persons subjekt i vanlige positive utsagn:

* *Du vil gå nå.*

Men dersom utsagnet gjengir en annen persons ønske, kan *vil* brukes med 2. persons subjekt.

b) I epistemiske utsagn uttrykker *vil* for det første en *a n t a k e l s e* om *n å t i d e n*:

Eksempel: *Dette vil være kjent for de fleste.* (To asi znají všichni.)

c) *Vil* uttrykker dessuten ofte en *a n t a k e l s e* eller *f o r m o d n i n g* om *f r a m t i d e n*.

Eksempler: 1. *Tiden vil vise om du har rett.* (Čas ukáže, jestli máš pravdu)

1. *Med en slik innsatsvilje vil hun sikkert komme langt.* (S takovou houževnatostí to určitě daleko dotáhne)

2. *Vi vil savne disse hyggestundene rundt kaffebordet.* (Ty příjemné chvíle u kávy nám budou chybět.)

I disse epistemiske utsagnene antar, regner avsenderen det som svært sannsynlig at noe er eller blir slik eller slik.

d) I det siste eksemplet ovenfor, markert med 3., uttrykkes en *p r e d i k s j o n* om *f r a m t i d e n*, og i slike utsagn dreier det seg nærmest om en ren temporal (fudurisk) bruk av *vil*.

e) I spørresetninger (som egentlig ikke er spørresetninger i den vanlige forstand) brukes *vil* med deontisk modalitet for å uttrykke en *o r d r e* eller et *p å b u d*.

Eksempel: *Vil du slippe!*

Denne, av meg forkortede, framstillingen som jeg overtok fra NRG er ikke helt uten forbehold. For det første synes jeg at det er mulig å bruke *skal* i betydningen ”antakelse” uten modaladverb. Utsagnet: *Hun skal være syk* ville ifølge NRG bli ”stemplet” som ”rykte” eller ”forlydende”. Etter min mening kan setningen sies å uttrykke også antakelse selv om den ikke inneholder noen modaladverb.

Ser vi videre på setningen *Tiden vil vise om du har rett* og sammenligner vi den med setningen *Vi vil savne disse hyggestundene rundt boret*, finner vi ikke noen betydningsforskjell når det gjelder semantikken til modalverbet. Påstanden at utsagn uttrykker antakelse om framtiden *eller* prediksjon om framtiden, er i det minste villedende. Setningen *Tiden vil vise om du har rett* kan nemlig også godt forstås at

avsenderen uttaler en prediksjon. Og på den samme måten kan vi si at avsenderen antar at de *vil savne disse hyggestundene*. For å forstå dette bedre kreves det kanskje å forklare begrepene antakelse og prediksjon. Videre får vi vite at når det gjelder prediksjon om framtiden, dreier det seg nærmest om en ren futurisk bruk av *vil*. Av dette følger ikke klart hvorfor det er snakk om en ren futurisk bruk av *vil* akkurat bare i tilfelle den siste setningen. Jeg synes nemlig at man kan påstå at begrep ”antakelse om framtiden” (i motsetning til antakelse om noe nåtidig) egentlig betyr det samme som ”prediksjon om framtiden”.

La oss se videre på noen andre eksempler på hjelpeverbkonstruksjoner om framtid. Denne gangen går jeg ut fra en oversikt som ble foreslått av Vannebo (1985:49ff.):

Han tar en setning som eksempel for å vise følgende tolkningsmuligheter ved å bruke forskjellige hjelpeverbskonstruksjoner som refererer til framtiden.

Utgangspunkt : X – reise i morgen

a) Jon skal reise i morgen.

Det dreier seg om en såkalt ”planlagt eller intensjonalt framtid.” *Skal* brukes ofte i forbindelse med en framtidig handling som er konsekvens av en plan eller intensjon.

b) Jon vil reise i morgen.

Tolkning 1. : Jon ønsker å reise i morgen. Den framtidige handlingen er et resultat av Jons vilje. Vannebo kaller denne tolkningen for ”voluntativ framtid”.

Tolkning 2. : Jon kommer til å reise i morgen. Ifølge den kunnskap avsenderen har ved Tu er det sannsynlig at Jon reiser i morgen. Det dreier seg om ”sannsynlig framtid”.

c) Jon kommer til å reise i morgen. Dette utsagnet blir betegnet som

”reell eller faktisk framtid”. Avsenderen vet at Jon reiser i morgen.

Avsenderen har kunnskap om dette ved Tu, og betrakter det som en kjensgjerning at Jon reiser.

d) Jon må reise i morgen.

Utsagnet betegner nødvendighet. Situasjonen ved Tu er slik at det er påkrevd at Jon reiser. Det dreier seg om såkalt ”kompulsiv framtid.”

e) Jon bør reise i morgen.

Utsagnet betegner en svakere grad av nødvendighet enn utsagnet d). Situasjonen ved Tu er slik at avsenderen bedømmer det som fordelaktig at Jon reiser.

f) Jon kan reise i morgen.

Tolkning 1.: Jon er i stand til å reise i morgen, evt. situasjonen ved Tu er slik at Jon er i stand til å reise i morgen. Her snakker vi om en ”habilitativ framtid”.

Tolkning 2.: Det er mulig at Jon reiser i morgen. Situasjonen ved Tu er slik at avsenderen holder det for mulig at Jon reiser i morgen. Dette er et eksempel på ”mulig framtid”.

Tolkning 3.: Det tillates at Jon reiser i morgen. Avsenderen tillater at Jon reiser. I dette tilfellet dreier det seg om såkalt ”permissiv framtid”.

Jeg synes det er verd å tilføye to følgende bemerkninger til denne oversikten. For det første kan vi legge merke til at utsagnet b) med betydningen ”vilje”, hhv. ”ønske” regner Vannebo til en viss type framtid – ”voluntativ framtid”. I tilfellet modalverbet *ville* skilles det nemlig som regel mellom betydningen ”vilje” på den ene siden og framtid på den andre siden. Vannebos betegnelse ”voluntativ framtid” tyder på at slike utsagn inneholder både betydningen ”vilje” eller ”ønske” og refererer til framtid. For det andre tolker Vannebo *ville*, som ofte bare knyttes til framtidsreferansen som ”sannsynlig framtid”. For å forklare denne betydningen bruker han parafrasen *kommer til å* og setter dermed tolkningen ”sannsynlig framtid” og ”reell eller faktisk framtid” på det samme nivået.

For å oppsummere denne korte oversikten minner Vannebo om at det er viktig å tenke på at ingen av modalverbene er rent framtidsmarkerende. De angir snarere aspekter ved avsenderens situasjon og kunnskap i utsagnsøyeblikket. Som allerede antydnet: Det å velge det riktige hjelpeverbet vil bl.a. også bety å beherske den kompliserte semantiske strukturen i modalsystemet, videre å kjenne syntaktiske og pragmatiske regler og å ta i betraktning andre framtidsrefererende elementer i setningen (som f. eks. tidsadverb).

5. Aspekt og aksjonsart

Aspekt er en bøyningskategori ved verbet. Generelt kan man si at aspekt har noe å gjøre med avsenderens synsvinkel på handlingen. Det oppstår vanskeligheter med å skille fra hverandre hva som ligger på det morfologiske og semantiske nivået når det gjelder denne kategorien.

I forbindelse med aspekt i språket snakker vi også om aksjonsart. Forskere er uenige om aksjonsart bør skilles ut som en egen kategori eller ikke. Når vi leser definisjonen av disse to begrepene, finner vi ut at det brukes forskjellige termer innenfor både kategorier, og det virker forvirrende. Dette gjelder mer eller mindre for NRG også.

Ifølge NRG (jf. s.644) er aspekt en måte å betrakte handlingens, hhv. situasjonens interne tidsforløp på. Som utgangspunkt tas enkelte syntaktiske konstruksjoner. Det finnes to grupper aspektet kan bli inndelt i, nemlig imperfektivt og perfektivt aspekt. ”Imperfektiv” betegner en handling som ses på som noe uavsluttet eller pågående, mens ”perfektiv” betyr at handlingen oppfattes som avsluttet. Denne definisjonen ser ut til å tilsvare den tsjekkiske kategorien ”vid” som er enten ”dokonavý” eller ”nedokonavý”, dvs. ”fullført” (tilsvarer begrepet avsluttet = perfektiv) og ”ufullført” (tilsvarer begrepet uavsluttet = imperfektiv).

Aksjonsart (jf. s.637) beskriver handlingens interne tidsforløp. Som utgangspunkt tas verbets semantikk, dvs. egenskaper som ligger i selve verbhandlingen. I motsetning til aspekt er aksjonsart en mer objektiv kategori. Verbene deles inn i grupper etter følgende faktorer: durativ, ikke durativ (f.eks. *finne, komme, treffe*), durative verb kan være enten dynamiske eller ikke dynamiske (f. eks. *bli, bo, inneholde*). Dynamiske verb kan deles videre i teliske (f. eks. *sovne, forsvinne*) eller ikke teliske som videre er enten iterative (f. eks. *flatre, blafre*) eller ikke iterative (f. eks. *arbeide, spille*).

Jeg synes at betydningsskillet mellom aspekt og aksjonsart beskrevet på denne måten ikke er entydig for en fullstendig forståelse. Det er ikke klart om vi kan oppfatte begge kategorier slik at en er overordnet den andre f. eks. i den forstand at aksjonsart kan forstås som videreføring til kategori aspekt eller som autonome enheter.

Vinje (2005:1154f.) karakteriserer aksjonsart på en mer konkret måte. Om aspekt derimot finnes det ikke en eneste linje i denne boken. Med aksjonsart forstår han især hvordan verbalhandlingen avtegner seg langs tidslinjen – om den representerer et punkt, en tett rad av punkter eller om det dreier seg om en handling med eller uten naturlig sluttspunkt. Den viktigste forskjellen består mellom imperfektive verb (= durative) som betegner et forløp, ikke noen begynnelse eller slutt, og perfektive verb (= terminative eller overgangsverb) som betegner en avgrenset handling. Perfektive verb kan inndeles i to grupper: inkoative verb som betegner begynnelse (*gulne, visne*) og resultative verb som sier at en handling avsluttes (*spise opp, slokne ut*). Aksjonsarten markeres også ved verbets prefiks. F. eks. *skyte* (perfektivt i setningen *Jegeren skjøt elgen.*) vs. *beskyte* (imperfektivt i setningen *Artilleriet beskyt byen.*)

Videre nevner Vinje at aksjonsarten bestemmer valget av tidsadverbial. En stor del av artiklene om dette emnet, særlig de som tar utgangspunkt i engelsk eller i det minste bruker engelsk terminologi, er aksjonsart sett på som en kategori underordnet aspekt. Hewson og Bubenik (1997:12) skriver om at det finnes mange oppfatninger av

kategorien aspekt i forskjellige verdensspråk. Noen av disse oppfatningene omtaler både syntetiske og analytiske aspektformer, noen fokuserer bare på syntetiske former, og noen forskere mener primært aksjonsart når de snakker om aspekt.

Jakobson definerer aspektet som en kategori som karakteriserer en begivenhet uten å referere til utsagnsøyeblikket og setter den dermed i motsetning til tempus som etter hans mening karakteriserer en fortalt begivenhet med referanse til utsagnsøyeblikket. (jf. Hewson, Bubenik 1997:12)

På en tilsvarende måte snakker Dahl om tempus som en typisk deiktisk kategori, mens han oppfatter aspekt som en ikke–deiktisk kategori, dvs. en kategori som ikke relaterer begivenheter til utsagnsøyeblikket. Comrie, fortsetter Hewson og Bubenik (1997:12), foretrekker heller å knytte kategorien aspekt til ”internal temporal constituency of the one situation”. Hewson og Bubenik henviser til tre hovedtyper av morfosyntaktiske former i IE språk som uttrykker aspekt (1997:14):

Det dreier seg om analytisk aspekt som inneholder hjelpeverb som markerer tempus til hovedverbet. For det andre er det såkalt syntetisk aspekt. Dvs. at det finnes et ord i setningen som inneholder både tempus- og aspektmarkører. Aspektet blir i dette tilfellet markert ved suffigering. I denne kategorien kan også slavisk iterativ plasseres. F. eks. blir det tsjekkiske imperfektive verbet *spát* (*sove*) iterativt – *spávat* (*pleie å sove*) ved å tilføye innfiks –*va*–. Den tredje typen representerer aksjonsart. Det dreier seg om et såkalt leksikalt aspekt. Her er det prefikser og partikler som modifierer det leksikalske aspektet ved verbet. I slaviske språk kan vi ved hjelp av prefikser forandre imperfektive verb til perfektive. F. eks. blir det tsjekkiske *péct* (*bake*) som er imperfektivt, perfektivt: *upéct* (*bake ferdig*).

I slaviske språk blir disse prefiksene som brukes for å uttrykke aksjonsart, grammatikalisert for å skape motsetning mellom perfektiv og imperfektiv. Denne typen aksjonsart i andre IE språk enn slaviske skaper vanligvis en leksikalsk, men ikke grammatikalsk motsetning.

Christensen (1997:55-62) skiller i sin avhandling stort sett mellom begrep ”avgrenset aksjonsart”, dvs. ikke–durative også kalt perfektive verb på den ene siden og ”uavgrenset aksjonsart”, dvs. durative også kalt imperfektive verb på den andre siden.

6. Språket påvirker forestilling om verden

Whorf hevder at lingvistikk i sin hovedsak er en jakt på betydning. Han mener med det at innholdet til en tanke har innflytelse på tankeprosessen eller at forskjellige

innhold skaper forskjellige typer prosesser (1962:26). Dette var grunnleggende for den såkalte Sapir-Whorf hypotesen. Den virkelige verden er, i en stor grad ubevisst, bygget opp på språklige vaner til en gruppe. For lingvistisk forskning er det altså avgjørende å sette språk, kultur og psykologi i en tett sammenheng. (jf. 1962:134) Her er det på plass å nevne andre lingvister som forsket på forholdet mellom tenkemåte og språket. Innenfor tysktalende land var det først og fremst Leo Weisgerber. På 50-tallet foreslo han sitt eget grammatikkonsept – den såkalte ”Inhaltbezogene Grammatik”. Weisgerber går ut fra påstanden at det finnes en språkverden for seg som varierer i ethvert språk. I sin studie sammenfatter Pavel Trost⁹, en tsjekkisk filolog, forskjellige oppfatninger av innflytelsen av språk på tenkningen. Han kritiserer Weisgerber og oppsummerer med at begge funksjoner – språk og tenkemåte – ikke dekker hverandre, men samtidig påstår han at de ikke er uavhengig av hverandre.

Jeg har allerede kort antydnet (i kap. 2.1) at oppfatning av tid er av betydning for tidsreferanse i språket. I denne sammenhengen nevnte jeg Whorfs forskningsresultater av hopi-språket.

I forbindelse med kategoriene tempus og aspekt skiller Hewson og Bubenik (1997:4ff.) mellom såkalt ”Descending Time” og ”Ascending Time”. I ”Descending Time” (kan oversettes som ”fallende tid”) oppfatter man tid som om den var i bevegelse mot oss. Det dreier seg om forestilling om at nåtiden kommer mot oss fra framtiden. Fra denne synsvinkelen er det ”i morgen” som blir til ”i dag”. I ”Ascending Time” (kan oversettes som ”stigende tid”) oppfatter vi oss selv i bevegelse framover i tiden. Fra denne synsvinkelen planlegger vi å gjøre noe ferdig ”i morgen”. Hewson og Bubenik peker videre på at tempussystemet til enkelte IE språk er bygget enten på fremstilling av ”Descending Time” (de fleste) eller ”Ascending Time” (f.eks. engelsk) eller på begge to fremstillinger (f. eks. fransk). De fleste IE språkene har et binært tempussystem i indikativ, dvs. de skiller mellom fortid og ikke-fortid og framtid uttrykkes ved hjelp av aspektsystemet.

6.1 Framtidsuttrykk i enkelte språk

Før jeg kommer til selve beskrivelsen av forskjellige måter å uttrykke framtid i norsk på, vil jeg kort nevne hvordan framtidsreferansen i noen andre språk kommer til uttrykk. Først vil jeg nevne hvordan framtiden ble uttrykt i gammelnorsk. Akkurat som i dag var en av mulighetene til å uttrykke framtid på bruken av presens. Norrønt hadde

⁹ Trost, Pavel, 1995: *O vlivu jazyka na myšlení*. In: *Studie o jazycích a literatuře*. Praha: Torst, s. 101-103

ikke futurum som egen tempus. (jf. Haugen 2001:273) Framtiden ble det referert til ved hjelp av hjelpeverbet *munu* + infinitiv. Denne konstruksjonen oppfattes som en ren futurumskonstruksjon: ”Hjelpeverbet *munu* har eit så generelt innhald at det kan oppfattast som eit reint temporalt hjelpeverb. I omsetjing til moderne norsk må vi leggje inn eit meir spesifikt modalt innhald i slike konstruksjonar, avhengig av samanhengen.” (Haugen 2001:273)

Også i andre germanske språk enn norsk eller romanske språk er samspillet mellom tempus, modalitet og aspekt av en stor betydning. I motsetning til f. eks. germanske eller slaviske språk benytter romanske språk seg av morfologiske midler for å uttrykke framtid. Det dreier seg om suffikser som blir knyttet til infinitiven til hoved verbet.¹⁰

Eksempel: på fransk *dormir (sove) – Il dormira*. Utsagnet kan sammenlignes med det norske *Han skal sove*. Akkurat som på norsk, kan også det tilsvarende utsagnet på fransk bety enten at handlingen tidfestes i framtid eller at det dreier seg om rykte, hhv. antakelse. Det samme gjelder også for tysk *werden*. Man antar at bruken av dette verbet for å uttrykke futurum er et lån fra slaviske språk. I forbindelse med det peker f. eks. Abraham (1989:352) på at i nederlandsk eller frisisk blir *worden* eller *wurde* ikke brukt for å referere til framtiden, men bare som hjelpeverb for å lage passivkonstruksjoner.¹¹

Comrie (1989:60) hevder at det tyske *werden* brukes i forbindelse med verken ”desiderativ” modalitet (dvs. at det inneholder betydning ”ønske”; *vil* i norsk) eller ”obligativ” (plikt; *skal* i norsk) modalitet. Det kunne alstå oppfattes som en god kandidat til et mer eller mindre rent framtidsuttrykk. Men det viste seg, fortsetter Comrie, at setninger av typen *Er wird da sein* uten kontekst oftest blir forstått som uttrykk for antakelse og ikke som framtidsuttrykk.

Janssen (1989:76f.) peker på teser til to lingvister - Vater og Saltveits: For det første påstår Vater at *werden* + infinitiv alltid har modal betydning. Og for det andre hevder han at for å beskrive et rent saksforhold, altså uten en modal bibetydning, er det alltid mulig å erstatte *werden* med andre tempusformer. Saltveit derimot, fortsetter Janssen, sier at betydningen til *werden* + infinitiv varierer mellom framtidsreferanse og modalbetydning. Janssen tilføyer at det som bestemmer om konstruksjonen *werden* +

¹⁰ I fransk dannes futurumformer ikke bare ved hjelp av morfologiske midler. Det finnes også perifrastisk futurum i dette språket som dannes ved hjelp av bevegelsesverbet *aller* + infinitiv: F. eks. *Je vais lire*.

¹¹ ”Aller” betyr å gå på norsk. Denne konstruksjonen minner om bruk av engelsk : *I am going to* + infinitiv.

¹¹ Abraham går ut fra at tysk, nederlandsk og frisisk er nær beslektede språk.

infinitiv har en temporal betydning, er ikke hjelpeverbet men nettopp infinitiven. Hvis aksjonsarten til infinitiven er terminativ eller telisk (som f. eks. *komme* eller *sovne*), kan man snakke om en temporal (fudurisk) interpretasjon. Videre nevner Janssen undersøkelser til Matzel og Ulvestad (1989:80) som understreker at det er konteksten som nesten alltid er avgjørende.

Bortsett fra perifrastisk form med *werden* kan tysk uttrykke framtid ved hjelp av presens og tilsvarende tidsadverbialer. Bruken av presens som famtidsuttrykk gjelder også for skandinaviske språk.¹² Engelsk som også hører til de germanske språk, kan derimot ikke benytte seg av presens i dette tilfellet. Andersson (1989:32) snakker i denne forbindelsen om et fravær av framtidfunksjon ved presens i engelsk. Det sies at det ikke ser ut til å være mulig å bruke presens selv om det er klart ut fra situasjonen eller konteksten at det ikke dreier seg om noe nåtidig.

På norsk kan vi f. eks. si:

Neste uke er han i Bergen. eller på tysk: *Nächste Woche ist er in Bergen.*

På engelsk bruker man derimot hjelpeverbet *will*: *Next week, he will be in Bergen.*

Som allerede sagt, i slaviske språk¹³ er det aksjonsarten til verbet som er avgjørende for å lage futurum. På tsjekkisk kan man også bruke presens med tidsadverbial for å uttrykke noe framtidig:

Za týden letím do Norska. (Om en uke flyr jeg til Norge.)

Ellers bruker man også perifrastisk futurumskonstruksjon med *budu* (tilsvarer 1.person sg.) som allerede er futurumform av *být* som betyr *å være*. Ved hjelp av dette hjelpeverbet kan dannes framtidsformer bare av hovedverb som er imperfektive:

Budu péct koláč. (Jeg skal bake kake.)

Presensform av tsjekkiske perfektive verb har egentlig framtidsreferanse:

*Upeču koláč. (Jeg skal bake kake.)*¹⁴

Hvis vi bruker imperfektivt verb, spiller forestillingen om en prosess en rolle. Bruker vi den perfektive varianten, tenker vi snarere på resultatet av handlingen.

Tempus regnes blant de språklige universaliene, men det finnes også språk tempusformer ikke kommer til uttrykk i. F. eks. benytter ikke kinesisk morfologiske midler for å uttrykke tempus, men markerer tid med spesielle ”tidsord”. Men la oss komme tilbake til framtidsreferanse. Forskere har funnet ut at også i andre enn IE språk

¹² Jeg mener norsk, dansk og svensk.

¹³ Alle eksempler jeg nevner er fra tsjekkisk

¹⁴ Infinitiv er *upéct*. Infinitiv til den imperfektive varianten er *péct*. Presensform (1.person sg.) er *peču*. *Peču koláč* betyr at jeg baker kake akkurat nå.

er det viktig å ta i betraktning sampillet av tempus, modalitet og aspekt. F. eks. har japansk ikke noe verb som uttrykker bare framtid. (jf. Comrie 1989:57f.) Hvis et utsagn mangler en kontekstuell indikator, er den nærmeste interpretasjonen bestemt av aspektet, som kan være enten ”progressiv” eller ”ikke-progressiv”. ”Progressiv” blir som regel oppfattet som nåtidsrefererende og ”ikke-progressiv” som framtidsrefererende.

7. Framtidsformer i norsk

7.1 Presens med framtidsreferanse

Presens kan brukes i setninger som uttrykker utsagn om fortid, nåtid eller framtid. Når det gjelder nåtid, dreier det seg om utsagn som mer eller mindre ligger nær utsagnsøyeblikket.¹⁵ For det andre kan vi bruke presens for å uttrykke utsagn som ikke spesielt gjelder i nåtiden, men heller ikke i fortiden eller framtiden.¹⁶ Slike utsagn viser til det vi pleier å kalle for habituelle handlinger. Disse setningene beskriver handlinger som gjentar seg:

Jeg går på ski så ofte jeg kan. (Lyžuji tak často, jak jen mohu.) eller

Gjert spiller piano. (Gjert hraje na klavír.) Videre brukes presens i såkalte allmenngyldige utsagn. Det kan være logiske eller matematiske utsagn slik som f. eks.:

Hvis a og b er sanne, så er a også sann. (Jestliže a a b jsou pravdivé, je i a pravdivé.)

eller empiriske utsagn: *Jorda er rund.* (Země je kulatá.)

Vann kokes ved 100° C. (Voda se vaří při sto stupních.)

I tillegg kan vi bruke presens med umarkert tidsreferanse i ordtak:

Gammel vane er vond å vende. (Zvyk je železná košile.)

Presens dukker opp også i utsagn med fortidsreferanse. Da snakker vi om historisk presens eller om presens i setninger av typen:

I ”Et dukkehjem” reiser Ibsen spørsmålet om kvinnens rett til et selvstendig liv. (V

”Domečku pro panenky” pokládá Ibsen otázku práva ženy na samostatný život.)

Som allerede sagt før, i norsk blir presens mye brukt for å uttrykke framtid. Mac Donald (1985:82) gjennomførte en undersøkelse¹⁷ og fant ut at presenseksemplene utgjorde

¹⁵ Det betyr nemlig ikke at saksforholdet som setningen viser til, skjer akkurat i utsagnsøyeblikket. Det er tilfelle bare i setninger av type som f. eks. *Jeg døper deg i navnet til Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd.* eller *Vi dømmer deg til fem års fengsel.* Det er en såkalt performativ handling.

¹⁶ Også derfor foreslår Jespersen å kalle tiden presens blir brukt for å beskrive habituelle handlinger for ”utid” (jf. Jespersen 1914:384)

¹⁷ Materialet hentet Mac Donald fra forskjellige typer litteratur, aviser o.l., hos utenlandske studenters skriftlige og muntlige norsk og hun noterte overhørte setninger.

halvparten av alle eksemplene og var altså den mest brukte formen. Også Christensen (1997:27) påstår at futuralt presens er det mest frekvente framtidstrykket.¹⁸

Anvendelse av presensform for futuralt presens (videre bare FP) er betinget av følgende faktorer: kontekst, korrelasjonsforhold mellom verbets aksjonsart og verbets tidsreferanse, subjekts person. Videre kan man skille mellom TA-presisert FP, dvs. at presensformen inngår i en framtidskontekst som vanligvis angis av et tidsadverbial, og Tu-presisert FP. Det siste betyr at presensformen mangler en eksplisitt kontekst som utgjør framtid, og det er Tu (utsagnsøyeblikket) som bestemmer situasjonen. TA-presisert FP forutsetter at en framtidig situasjon kan tidfestes på mer eller mindre presis måte. Ved bruk av TA-presisert FP snakker vi om absolutt tempusanvendelse, ved Tu-presisert FP derimot om relativ tempusanvendelse.

TA-FP kan oppfattes som utvidet presensbruk. Vi kan her innbefatte alle situasjoner som kan tidfestes men på den andre siden må vi ta i betraktning at FP stiller stor krav om faktisk forutsigbarhet. Ikke alle situasjoner er av den karakter at de kan forutsies. F. eks. setninger som:

I morgen beundrer jeg deg. (Zítřa tě obdivuji.) eller *På julaften savner jeg deg. (Na Štědrý večer mi chybíš.)* er ulogiske.

Christensen trekker følgende konklusjon: En situasjon som kan karakteriseres som "en uavgrenset aksjon" og "ikke forutsigbar" kan ikke angis som framtiden med FP (jf.1997:168f.) Typer av tekster som horoskop, spådommer eller veddeleksrapporter kan bli sett på som unntak i dette tilfellet. De karakteriseres nemlig ofte som blanding mellom hva som er mulig og som kan forutsies. Eller det rekkes hvis uttrykk med f. eks. TA forekommer bare på begynnelsen av teksten, og resten blir etterpå oppfattet ut fra konteksten som også framtidig.

FP bestemt av Tu er betinget av avgrenset aksjonsart og pragmatiske faktorer. Det finnes få entydige tilfeller av en ren Tu-presisert FP. En setning i presens uten andre temporale bestemmelser hvor verbet har uavgrenset aksjonsart (imperfektiv) har som regel nåtidsreferanse.

Eksempel: *Han arbeider i hagen. (Pracuje na zahradě.)*

I motsetning til det har en setning i presens med avgrenset aksjonsart (perfektiv) ofte framtidreferanse.

¹⁸ Christensen skrev sin avhandling om framtidstrykk i svensk temporalt system. Jeg går ut fra analogi mellom det svenske og norske temporale systemet.

Eksempel: *Jeg rekker den bussen.* (Ten autobus stihnu.)

På den andre siden hevder Christensen at det ikke finnes noen konvensjonalisert sammenheng mellom avgrenset aksjonsart og nåtids- eller framtidsreferanse. I forbindelse med det nevner hun noen eksempler:

Jeg åpner vinduet. (Otevřu/otvírám okno.)

Uten kontekst kan vi ikke bestemme om taleren er i ferd med å åpne vinduet akkurat i utsagnsøyeblikket eller om han sitter i sofaen og snakker om sin hensikt.

Setningen *Seminaret slutter* (Seminář končí/skončí) er uten kontekst likeså vanskelig å tolke som den første. Vi kan si at disse utsagnene er nøytrale med hensyn til aksjonsart (+/- uavgrenset) og så kan de tolkes på to måter. Enten Th samtidig med Tu (nåtidssrefererende) eller Th etter Tu (framtidssrefererende).

En entydig tolkning av utsagnet *Jeg lager et nytt utkast til dagsorden* vil være mulig ved å tillegge TA:

Jeg lager i dette øyeblikket *et nytt utkast til dagsorden* eller *Jeg lager* om et øyeblikk *et nytt utkast til dagsorden*.

Det finnes utsagn hvor tidsreferansen er betinget av pragmatiske forhold. I utsagn som f. eks.:

Jeg treffer Mette. (Setkám se s Mette)

Jeg finner en løsning. (Najdu řešení.)

Jeg kommer hjem. (Přijdu domů.)

vil taleren ikke kommentere den momentane handlingen han/hun selv utfører i det øyeblikket handlingen foregår i. (jf. Vannebo 1979:167 eller Christensen 1997:162) Dette gjelder særlig for perfektive verb (NRG kaller verbene *komme, finne, treffe* for aktivitesverb). Av dette følger at subjektets person spiller en viktig rolle i utsagn uten TA. Med 1. persons pronomen som subjekt kan slike utsagn vanligvis ikke tolkes som Th samtidig med Tu. Siden taleren i 1. person har et fullt kjennskap til egne intensjoner, og samtidig ikke noe behov for å kommentere den momentane handlingen, kan utsagnet tolkes som framtidig. Et skifte til 2. person innebærer at taleren ikke lenger fungerer som agens for handlingen. Taleren som snakker om lytteren kan ikke referere til hans/hennes intensjoner, derfor får setningen i presens ofte en modal betydning: de tolkes som påminnelse, råd eller påbud. Utsagn med subjektet i 3. person kan oppfattes som nåtidig. Taleren kan ha eller utgi seg for å ha kjennskap til subjektets intensjoner.

Eksempel: *Han kommer hjem.* ((Právě) Přichází domů.)

Christensen (1997:163) peker på at taleren vanligvis ikke henviser til den delen av framtiden som ikke er oversiktlig for samtalepartnere uten å presisere situasjonen med TA. Situasjoner taleren henviser til ved å bruke Tu-bestemt FP, avhenger direkte av hva som kan iakttas i utsagnsøyeblikket, dvs. at FP brukes når det foreligger høy sannsynlighet for at den framtidige situasjonen skal inntreffe.

Eksempel: *Har du ikke penger på deg? Det gjør ikke noe, jeg betaler.* (Nemáš u sebe peníze? To nevadí, zaplatím.)

Det finnes likevel utsagn med framtidsreferanse når det ikke er bestemmende om noe kan eller ikke kan iakttas ved utsagnsøyeblikket. Det dreier seg om setninger hvor den framtidige situasjonen går ut på en beslutning som allerede er tatt ved utsagnsøyeblikket.

F. eks. *XY får Nobelprisen.* (XY dostane Nobelovu cenu.)

Kongen abdiserer. (Král abdikuje.)

Regjeringen utlyser nytt valg. (Vláda vyhlásí nové volby.)

Matmomsen synker. (DPH na potraviny klesne.)

Når det gjelder aksjonsarten til verbene ovenfor, kan vi legge merke til at det er verb som markerer tilstandsovergang. Ved å analysere slike setninger påstår Christensen (1997:166) at FP gir en sikrere framtidsprognose enn tilsvarende setninger med *skal*, hhv. *kommer til å*. Med disse hjelpeverbene framstår nemlig den framtidige situasjon ikke som helt forutsigbar fordi det ikke foreligger noen beslutning.

F. eks. *XY kommer til å få Nobelprisen* kunne tolkes at det dreier seg om noens vurdering av forfatterskapet til XY og ikke om referanse til framtiden.

7.1.1 Avgrenset aksjonsart

Som allerede sagt refererer setninger som angir avgrensede prosesser, vanligvis til framtiden. De inneholder verb som først og fremst betegner en overgang, en forandring – dvs. de markerer begynnelsen eller slutten av en handling. Til denne gruppen av verb hører f. eks. *komme*, *finne* eller *treffe* som jeg har omtalt i forbindelse med subjektets rolle. Det er ofte slike verb som forekommer med en partikkel eller et annet ord som forandrer semantikken til verbet. F. eks. er *gå* et durativt, imperfektivt verb og derfor kan det ikke sies at det har avgrenset aksjonsart, mens *gå ut* eller *gå hjem* allerede betegner en forandring. På tilsvarende måte kan vi skape andre opposisjonspar: *spise* vs. *spise opp* eller *lese* vs. *lese ferdig*.

Setningen *Jeg spiser kaken opp* tolkes uten kontekst som Th etter Tu , mens *Jeg spiser kaken* som Th samtidig med Tu. Et annet eksempel: *Jeg leser boka* tolkes uten kontekst som Th samtidig med Tu, *Jeg leser boka ferdig* derimot som Th etter Tu.

Avgrensede prosesser som framstår som mest entydig avgrensede akkurat i presens, er setninger med bevegelsesverb kombinert med ”til+nominal frase”. Eksempel på slike setninger er : *Vi reiser til utlandet.* eller *Jeg går til byen.*

Christensen (1997:161) gjør oppmerksom på at det finnes to verb som har målorienteringen som en leksikalisert betydningskomponent, nemlig *bli* og *komme*. Særlig har *bli* ofte naturlig framtidsreferanse også uten kontekst, mens framtidsbetydningen av *komme* er betinget av konteksten.

Presens er også vanlig ved durative verb som beskriver en tilstand som varer ved framover i tid:

Den som lever i år 2010, får se. (Ti, kteří se dožijí roku 2010, uvidí.)

eller *Den som bor her om et år, vil sette pris på endringene.* (Ten, kdo tu bude bydlit za rok, si bude vážít změn.)

(jf. NRG:571)

Forskjellen i aksjonsart mellom perfektive og durative verb er bestemmende for valget av tempusform i leddsetninger med *når* og *hvis*. I disse setningene er framtidsreferansen etablert i oversetningen, og derfor kan vi ikke ha en futurumform i leddsetningen. Leddsetningen uttrykker nemlig en handling som går forut for handlingen i den overordnede setningen. Derfor bruker man presens av et perfektivt verb i leddsetningen:

Når du finner henne, må du si ifra. (Až ji najdeš, dej věďt.)

Hvis jeg trives i jobben, fortsetter jeg fram til jul. (Jestli se mi v práci bude líbit, budu pokračovat až do Vánoc.)

Forekommer et durativt verb i leddsetningen, blir man nødt til å bruke presens perfektum i denne setningen:

**Når jeg skriver brevet, skal jeg gå å poste det.*

Når jeg har skrevet brevet, skal jeg gå å poste det. (Až dopis napíšu, pošlu ho.)

**Jeg vasker opp, når jeg leser avisen. Jeg vasker opp, når jeg har lest avisen.*

7.2 Futurumformer med framtidsreferanse

I dette kapitlet vil jeg gå nærmere inn på setninger som inneholder verbene *ville*, *skulle* og konstruksjonen *kommer til å* og sammenligne deres betydning i ulike

kontekst-situasjoner. Som sagt flere ganger, er det ikke mulig å snakke om en ren framtidsreferanse i forbindelse med modale verb. Modale faktorer ”ønske”, ”vilje” eller ”intensjon” utgjør alltid en mer eller mindre del av den komplekse betydningen til utsagn med modalverb som refererer til framtiden.

Sett fra et diakront perspektiv finnes det en hypotese at alle futurumformene har gjennomgått stadiet da de uttrykte bare intensjon og intensjonsbetydningen utviklet seg videre til prediksjonsbetydning. F. eks. utviklet *skal* seg fra ”å være skyldig”, dvs. forpliktelse. Comrie påstår at “there is widespread attestation of the development of future tenses from such modal values (...), in particular among the Germanic and Romance languages.” (jf. 1985:62) Han innskrenker denne påstanden ved å tilføye at det ikke er ”inferential modality”, altså modalitet som uttrykker antakelse som framtiduttrykkene diakront utviklet seg fra. (jf. *ibid.*)

Fra det diakrone perspektivet kan vi se også på konstruksjonen *kommer til å*: Det dreier seg om en futurumform som utviklet seg fra bevegelsesverb. Christensen (1997:16ff.) henviser til forskningsresultater til Bybee og sier at leksikalske kilder til ”primary futures”¹⁹ som forekommer oftest i språket nettopp er bevegelsesverb. Hun nevner de engelske *come* og *go*. Det samme gjelder også for det svenske *komma att* og norske *kommer til å*. Abraham (1989:359) går ut fra den samme undersøkelsen. Han peker videre på at bevegelsesverb for seg ikke ville være tilstrekkelige for å uttrykke framtid. Derfor er det nødvendig, sier han, at de forekommer sammen med partikkelen ”til” (norsk) eller ”to” (engelsk: *going to*). Siden det kreves et mål for bevegelsen, var den opprinnelige betydningen ”moving toward” (jf. Christensen:17) – betydningen som er samtidig spatial (gjelder rom) og temporal. Etter hvert forsvant den spatiale betydningen.²⁰ Fra en slik konstruksjon med et bevegelsesverb og en målangivelse utviklet den intensjonelle framtidbetydningen som senere ble prediksjonell seg (jf. Christensen:47).

I tillegg blir utviklingen fra bevegelsesverb til futurumform karakterisert som mer direkte enn betydningsutviklingen til *vil* og *skal* som henger sammen med den modale betydningen verbene *ville* og *skulle* har.

¹⁹ Primary futures = morfem som har oppstått fra leksikalske kilder (se Christensen, S. 16)

²⁰ Christensen viser videre til Bybees påstander, omtaler særlig forskjellen mellom det engelske *come* og *go* og sammenligner deres betydning med svenske *komma* og *gå*. (1997:17ff.)

7.2.1 *Kommer til å*

Christensen (1997:50) videre peker på undersøkelser som går ut fra forskjellige oppfatninger av konstruksjonen med *kommer til å*. Etter den første oppfatningen har *kommer til å* en ren temporal betydning som blir likestilt med betydningen ”prediksjonelt”. Men det er ikke entydig å snakke bare om en ren temporal, hhv. prediksjonell betydning. Christensen nevner at noen forskere opererer med begrepet ”hävdad”, og det betyr at det foreligger en hensikt i handlingen som blir beskrevet akkurat ved hjelp av konstruksjonen *kommer til å*.

Den andre oppfatningen bygger på at *kommer til å* inneholder modale betydninger og tar sannhetsverdi til utsagnet som utgangspunkt. Petterson²¹ sier at hvis taleren bruker presens, tar han/hun ansvaret for sannhetsverdien til utsagnet. Anvender taleren *kommer til å*, tar han/hun derimot ikke noe ansvar for innholdet i utsagnet og henviser i tillegg til at informasjonen er formidlet, m.a.o. til en fremmed kilde.

En annen oppfatning regner med både temporal og modal betydning av *kommer til å*. Når hjelpeverbet står i presens, angir det referansen Th etter Tu. I motsetning til *skulle* utsier *kommer til å* ingenting om subjektets beslutning. Det gir bare en mer eller mindre sikker prognose og tyder på at handlingen kan forutsies.

Teleman²² påstår at konstruksjonen *kommer til å* er subjektsautonom, dvs. at hjelpeverbet kan stå i setningen med hvilket som helst subjekt og sier ikke noe om subjektets vilje eller beslutning.

Videre kan *kommer til å* anvendes når taleren vil vise sin likegyldighet overfor det omtalte eller når han/hun ønsker å uttrykke at den framtidige situasjonen ligger utenfor hans/hennes kontroll. (jf. Christensen 1997:52)

For å oppsumere, påstand om at *kommer til å* er subjektautonom og at taleren uttrykker ved bruk av denne konstruksjonen at han ikke har noen innflytelse på det som skjer i framtiden, støtter tesen om at *kommer til å* kan oppfattes som det mest allmenne framtidsuttrykket.

7.2.2 *Vil vs. skal*

Det mest omtalte skillet mellom *ville* og *skulle* går ut først og fremst på to ting. Som allerede sagt, er det betydningen ”intensjon”, hhv. ”en planlagt handling” i tilfelle *skulle* og betydningen ”vilje”, ”ønske” og ”ikke intensjonal handling” når det gjelder *ville*. Når vi begynner å analysere enkelte setninger som inneholder akkurat et av

²¹ Sitert etter Christensen (1997:51)

²² Sitert etter Christensen (1997:51f.)

verbene, innser vi at den ovenfor nevnte karakteristikken ikke er helt tilstrekkelig. Bortsett fra den finnes det også andre faktorer som er verd å ta i betraktning som f. eks. stilistiske eller pragmatiske.

La oss se på noen eksempler:

- a) *Skal du bo her for godt?* (Budeš tu bydlet na pořád?)
- b) *Saken skal avgjøres i morgen.* (Věc bude rozhodnuta zítra.)
- c) *Ove vil neppe glemme det som skjedde.* (Ove zapomene sotva, co se stalo.)
- d) *Denne undersøkelsen vil vekke oppsikt langt ut over Norges grenser.* (Tento výzkum vzbudí pozdvižení daleko za hranicemi Norska.)

Alle utsagn har tidsreferanse Th etter Tu. Vi kan legge merke til at konstruksjoner med presens futurum kan anvendes både ved personlig og ikke-personlig subjekt (jf. Vannebo 1979:255). Særlig ved bruk av *vil* + infinitiv er det avgjørende hvilket subjekt setningen har. En slik setning kan nemlig i forbindelse med et personlig subjekt få voluntativ lesning. Utsagn c) kan tolkes som uttrykk for subjekts egen vilje eller som uttrykk for hva avsenderen regner med at det skjer i framtiden. Som regel er det konteksten som løser spørsmålet om tvetydigheten.

Müller vil bli ny ambassadør i Praha. (Müller se chce stát novým velvyslancem v Praze.)

Dette utsagnet kan tolkes på denne måten: I et intervju sa Müller at han ønsket å bli ny ambassadør. Dvs. *vil* har voluntativ betydning.

Tysklands ambassadør vil bli kalt hjem. (Velvyslanec Německa bude odvolán domů.)

Tolkningen av utsagnet kan se slik ut: Hans ansettelse som ambassadør blir ikke lenger sett på som ønskelig eller det er mulig at det blir nødvendig å kalle ham tilbake. Dvs. *vil* har ikke noe med subjektets vilje å gjøre og er nærmest likeverdig med konstruksjonen *kommer til å*.

Det er likevel vanskelig å avgjøre i hvilken utstrekning enkelte modale hjelpeverb bærer framtidsbetydning eller ikke.

Vannebo (1979:256f.) prøver å finne en annen synsvinkel på dette spørsmålet ved å utelate hjelpeverbet:

- b') *Saken avgjøres i morgen.* (Věc bude rozhodnuta zítra.)
- c') *Ove glemmer neppe det som skjedde.* (Ove zapomene sotva, co se stalo.)
- d') *Denne undersøkelsen vekker oppsikt langt ut over Norges grenser.* (Tento výzkum vzbudí/budí pozdvižení daleko za hranicemi Norska.)

I de første to utsagnene medfører utelatingen av *skal* og *vil* ikke noen forandring. Modalverbene kan altså uten videre erstattes med presens. d') kan brukes i situasjoner både med framtidsreferanse og med nåtidsreferanse. Eksemplene ovenfor viser at tidsreferansen for en stor del er bestemt av andre enn i de modale faktorene som ligger i det modale verbet.

Det finnes tilfeller der hjelpeverbet ikke kan utelates. Vannebo påstår at *vil* er obligatorisk når handlingen beskrevet i setningen er ”av en slik art at avsenderen ikke kan ha noen form for viten om den i utsagnsøyeblikket. Har avsenderen en slik viten, kan hjelpeverbet mangle, mens det i det motsatte tilfellet normalt må betraktes som obligatorisk.” (1979:258) Det samme synes å gjelde også konstruksjonen *kommer til å*.

La oss se på noen eksempler (jf. Vannebo 1979:259):

a) *Rosenborg vil/kommer til å møte/ møter Brann i kvartfinalen neste søndag.*
(Rosenborg se střetne příští neděli ve čtvrtfinále s Brannem.)

b) *Rosenborg vil/kommer til å spille/ *spiller godt i kvartfinalen neste søndag*
(Rosenborg bude příští neděli ve čtvrtfinále hrát dobře.)

c) *Kari vil/kommer til å møte/ møter Else til høsten.* (Kari se na podzim setká s Else.)

d) *Kari vil/kommer til å like seg/ *liker seg på Nansenskolen til høsten.* (Kari se na podzim v Nansenově škole bude líbit.)

Vi kan legge merke til at *vil*, hhv. *kommer til å* er obligatorisk i setninger som utelukker presens. Det dreier seg om setninger hvor handlingen ikke kan forutsies med en viss grad av sikkerhet. Og det er igjen konteksten som til slutt blir avgjørende for tolkningen av enkelte utsagn. Setningene b) og d) som inneholder presens, er akseptable hvis de er innføyd i en kontekst som markerer usikkerhet, tvil eller håp o.l. : e) *Jeg håper at Rosenborg spiller godt i kvartfinalen neste søndag* eller f) *Det er ikke sikkert at Kari liker seg på Nansenskolen til høsten.*

Setninger med *skal* gir veldig ofte uttrykk for krav, løfte eller påbud, særlig når subjektet er i 2. person og kan dermed ikke sies å være framtidsuttrykk:

Du skal like denne boka. (Tahle kniha se ti bude líbit.)

Dere skal klare eksamenen. (Tu zkoušku zvládnete.)

I setninger med *skal* som refererer til framtiden foreligger det alltid en intensjon eller henvisning til at saksforhold avsenderen formidler bygger på informasjon fra en annen kilde. *Vil* derimot tyder på at man forutsetter en utvikling av en handling, m.a.o. at man regner med at noe vil skje, dvs. avsenderens viten bygger på en umiddelbar

subjektiv vurdering. Både subjektet og den som ytrer setningen, er dessuten passive i forhold til denne utviklingen.

F. eks. uttrykker setning som *Regjeringen i Nicaragua vil ikke klare å gjennomføre sine planer* (Vláda v Nicaragui nezvládne uskutečnit své plány) en forventet utvikling. (jf. Mac Donald 1983:77) Hvis vi erstatter *vil* med *skal*, kan setningen tolkes som rykte, dvs. at avsenderen henviser til en annen kilde, eller som løfte eller til og med trussel. Det er ikke mulig å snakke om intensjonen til subjektet i dette tilfellet. Utsagnet refererer altså ikke primært til framtiden. Mac Donald snakker i forbindelse med betydningen ”intensjon” til *skal* om en nøytral framtid og hevder samtidig at ”*skal* bare kan brukes som uttrykk for noenlunde nøytral framtid dersom det kan spores en intensjon (...) bak ytringen” (S.77) Dette er i motsetning til påstanden om at det er konstruksjonen *kommer til å* + infinitiv som kan oppfattes som nærmere en ren framtidsreferanse.

Når det gjelder stil, er det en forskjell mellom *skal* og *vil*. Mac Donald (1985:75f) trekker følgende konklusjon av sin undersøkelse: Det muntlige språket foretrekker formen *skal* framfor *vil*. En annen ting hun fant ut, er at i de fleste eksemplene kunne *skal* erstattes av *vil*. Hvis vi ser bort fra at slike setninger leses som uttrykk for vilje, virker nettopp formen med *vil* for formelt. Dette gjelder først og fremst setninger med konkrete handlingsverb som f. eks.: *Jeg vil straks lage middag. De vil gå på kino. Jeg vil hjelpe deg.*

7.3 Futurumformer med nåtidsreferanse

a) *Per skal være syk.* (Per bude nemocný.)

b) *Jeg skal si han har uflaks.* (Řekl bych, že má smůlu.)

c) *Mange av dere vil sikkert vite at denne byen ble grunnlagt av kong Kristian den fjerde.* (Mnoho z vás jistě ví, že toto město bylo založeno Kristiánem IV.)

d) *Jeg kommer til å huske på en liten hendelse som fant sted like før krigen.* (Vzpomínám si na jednu malou příhodu těsně před válkou.)

e) *Jeg kommer til å huske på at dette er feil.* (Uvědomuji si, že to je chyba.) (jf. Vannebo, 1979:263)

Det som disse utsagnene har felles, er at de refererer til nåtiden og konstruksjoner med hjelpeverb kan i disse utsagnene erstattes med vanlig presens. I a) dreier det seg om epistemisk modalitet. Avsenderen enten antar at Per er syk eller henviser til en annen informasjonskilde. I b) forsterkes den performative handlingen,

dvs. at avsenderen vil gi større oppmerksomhet til det han/hun sier. Eksempel c) kan forstås som antakelse som avsenderen har med hensyn til mottakeren. Setningen med *vil* kan også oppfattes som et slags retorisk middel som på en måte tiltaler mottakeren og skulle dermed forenkle kommunikasjonen.

Videre er det viktig å innføre et skille mellom *kommer til* som framtidsmarkerende hjelpeverb og som hovedverb med nåtidsreferanse. Både eksempel d) og e) er nåtidsmarkerende. Betydningen til *kommer til* i disse utsagn kan sammenlignes med den til ”det faller meg inn at...” Her forekommer hjelpeverbet utelukkende i forbindelse med en personlig subjekt, vanligvis 1.person, og hovedverbet betegner en mental aktivitet: *Jeg kommer til å huske/tenke på det/minnes*. I motsetning til framtidssrefererende *kommer til å* kan disse konstruksjonene brukes også i preteritum med samme betydning (*Jeg kom til å huske på at dette var feil.*). Christensen (1997:45f) kaller denne konstruksjonen for ”aspektuelt” og skiller den dermed fra såkalt futuralt *komme*. Det svenske *komma att* + infinitiv har, fortsetter Christensen, en ingressiv betydning, dvs. at handlingen inntreffer spontant. Denne betydningen tilsvarer betydningene til ovenfor nevnte setninger d) og e). Det aspektuelle hjelpeverbet *komme* antas å være en mulig kildekonstruksjon til futuralt *komme* (jf. Christensen:47), m.a.o. at den prediskjonelle betydningen *komme til å* disponerer med, kan ha sitt opphav i betydningen ”tilfeldig eller spontant begynnelse av en handling”.

7.4 Andre framtidssuttrykk

7.4.1 *Bli*

Verbet *bli* kan betegnes både som hovedverb og hjelpeverb. Som hjelpeverb brukes det for å lage passivform i norsk. Som hovedverb uttrykker *bli* for det første overgang fra en tilstand til en annen. Betydning til det kan sammenlignes med det tyske verbet *werden*. Like så som hjelpeverbet *bli* brukes hovedverbet i presens: *Han blir glad*, preteritum: *Han ble glad*, presens perfektum: *Han har blitt glad* og preteritum perfektum: *Han hadde blitt glad*. Siden verbet brukes for å uttrykke at det skjer en tilstandsforandring, kan vi si at hvis vi *bli* er i presens, refererer det i virkeligheten til framtiden. Setningen *Han blir glad* har referanse Th etter Tu. Referansen Th samtidig med Tu ville tilsvare setningen *Han er glad*.

Man kan altså påstå at *bli* er en slags futurumform til verbet å *være*. Dette er en påstand mange lærebøker går ut fra.²³

For det andre betyr hovedverbet *bli* ”fortsette å oppholde seg”, dvs. at det konkurrerer til verbet *forbli*.

Vi kan legge merke til at når det gjelder framtiduttrykk av verbet *være*, er formen *blir* en konkurranseform til andre uttrykk som *vil være* eller *vil bli*. Støter vi på slike former og spør vi nordmenn om hva som er forskjellen mellom dem, har de vanskelig for å forklare det. Setninger med *bli* kan oppfattes på den måten at det er nesten sikkert at den framtidige situasjonen skjer.

7.4.1.1 *Bli* + infinitiv

Sollid (2002) har vært inne på syntaktiske konstruksjoner med utbredelse i Nord-Norge. Bl. a. nevner hun futurumskonstruksjonen *bli* + infinitiv. Hun peker på at det er en vanlig uttrykksmåte i nordnorske talemål. Noen språkforskere snakker om en såkalt syntaktisk laponisme – lån fra samisk til norsk (jf. Sollid 2002:223). Denne teorien bygger på at samisk har en framtidskonstruksjon som består av et hjelpeverb og hovedverb i infinitiv. En direkte oversettelse til norsk tilsvarer helt det konjugerte verbet *bli* + infinitiv (F. eks. *Jeg blir å reise.*)

Sollid kommer med hypotesen at ”syntaktiske konstruksjoner med nordlig utbredelse kan være resultat av språkkontakt mellom norsk og samisk/finsk og språkskiftet fra samisk/finsk til norsk.” (Sollid 2002:222)

7.4.2 *Jeg har tenkt*

En annen måte å si at noe skjer i framtiden på er f. eks. bruken av konstruksjonen *XY har tenkt å gjøre noe* som har mye felles med *skal*. I begge tilfeller foreligger det en intensjon til den framtidige handlingen. Setninger *Jeg skal skrive et brev* og *Jeg har tenkt å skrive et brev* har begge referansen Th etter Tu. Det samme gjelder for setninger hvor verbene *planlegge* eller *bestemme seg* brukes: *Jeg har planlagt å skrive et brev* eller *Jeg har bestemt meg for å skrive et brev*.

²³ F. eks. Golden, A., Mac Donald, K., Ryen, E., 1996: *Norsk som fremmedspråk. Grammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget eller Nefzaoui, S., Vrbová J., 1999: *Učebnice norštiny*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum

7.4.3 Få

Få er både selvstendig verb og hjelpeverb. Som hovedverb har det betydningen ”motta, oppnå”. (jf. Golden, Mac Donald, Ryen 1996:100)

Man kan si at på tilsvarende måte som blir er futurumform til *være*, tjener får som futurumform til verbet *ha*. Setningen De har nye venner refererer til nåtiden, mens De får nye venner har referanse Th etter Tu.

Ha og *få* er ofte verbal i samme slags setninger, men betydningen er ikke helt den samme. *Få* betegner at subjektet mottar objektet, altså en kortvarig handling, en overgang. *Ha* forteller om en situasjon som strekker seg over en viss tid.

8. Praktisk analyse

For min analyse har jeg brukt fire forskjellige kilder. Jeg har benyttet meg av internett og søkte både i korpuset og i noen avisartikler²⁴ etter former med *vil* + infinitiv, *kommer til å* + infinitiv, *skal* + infinitiv og sist men ikke minst *bli* + infinitiv. Jeg konsentrerte meg først og fremst om *vil* og *kommer til å*, hhv. om forskjell i bruken mellom de to formene.

Videre laget jeg to ulike spørreskjemaer. Et av dem var bestemt for norske studenter og det andre for tsjekkere som studerer norsk. Først analyserte jeg setninger fra korpus og internett-artikler. Jeg valgte noen bestemte setninger og brukte dem (eller setninger med lignende innhold) ofte som inspirasjon for mine spørsmål i skjemaene.

Analysen tjente meg til å undersøke om det finnes noen faste regler for bruken av enkelte framtidsformer, særlig av *vil* og *kommer til å*.

8.1 Korpuset og avisartikler

Når det gjelder valg av artikler, rettet jeg min oppmerksomhet særlig mot de artiklene som jeg forventet større bruk av futurumformer i. Det var bl.a. horoskoper, værvarsel og artikler som åpenbart berettet om noe framtidig. De fleste artiklene hadde en av de ovenfor nevnte former (i punkt 8.) allerede i tittelen (som f.eks. *Bush vil møte iranerne*²⁵ eller *Hva vil skje med isbjørnen?*²⁶).

²⁴ Det anbefales ikke å stole på at norsk brukt på internett alltid er helt korrekt. Siden norsk ikke er mitt morsmål, kan jeg ikke gjenkjenne alle betydningsnyansene mellom enkelte verb jeg undersøker. Det kan altså hende at resultater av min forskning ikke er upåvirket av dette .

²⁵ Publisert 01.06.2006 på www.nrk.no

²⁶ Se på www.gd.no/ung/ufokus/article2458034.ece

I denne delen av oppgaven vil jeg analysere konkrete setninger med relevante futurumformer og prøve å finne ut om man kan finne noen regler for bruk av disse formene. Når det gjelder eksempler fra norsk korpus, er det ikke mulig å få konteksten som kunne sies å være helt tilstrekkelig. I motsetning til korpuset, hadde jeg til disposisjon en mindre begrenset kontekst ved å lese avisartikler.

Bortsett fra noen få tilfeller, bearbeidet jeg resultatene av korpuset og avisartikler ikke på en eksakt måte, dvs. jeg undersøkte ikke et bestemt antall enkelte futurumformer fra et statistisk synspunkt. Det ville nemlig falle utenfor rammen for en hovedoppgave å omfatte en tilstrekkelig mengde relevante eksempler med futurumformene. Ved å analysere enkelte setninger fra spørreskjemaet, angir jeg derimot også opplysninger om hvor mange respondenter bestemte seg for enkelte former.

8.1.1 Horoskoper

Ser vi på bruken av uttrykk for framtid i horoskoper, kan vi legge merke til følgende ting: Presens blir brukt ofte og omtrent like så ofte *vil* + infinitiv – det dreier seg om setninger av typen som f. eks.:

*Alene værer vil finne mulighet til den helt store kjærligheten i løpet av uken.*²⁷
(Nezadaní Skopci budou mít během týdne šanci prožít velkou lásku.)

Jeg gikk gjennom en rekke artikler av den slags og (i forbindelse med framtidsuttrykk) fant jeg ikke en eneste setning med konstruksjonen *kommer til å*. Derimot fant jeg ut at det finnes et annet modalverb som ofte konkurrerer med *vil* og presens i horoskoper – nemlig *kunne*. Siden man i forbindelse med framtidsuttrykk i horoskoper ikke kan snakke om noen planlagte handlinger, er det ikke overraskende at *skal* ikke blir brukt.

Når det gjelder konkret analyse av enkelte eksempler med *vil*, gjennomførte jeg en grov inndeling i to grupper på den første planen – *vil* som åpenbart hadde betydningen ”vilje” på den ene siden og *vil* som ikke gjorde det på den andre siden. Jeg utelukket den første gruppen fra analysen fordi i horoskoper dreier det seg om prediksjoner. Man kan derfor snakke om en ren framtidsreferanse. Det som heller tjener oppmerksomhet er, at det ikke dukker opp *kommer til å* som ellers konkurrerer med *vil*. Hvis vi nemlig går ut fra Christensen (1997:52) som hevder at ved å bruke *kommer til å*,

²⁷ Se også på andre eksempler av slike setninger: www.start.no/astrologi/2005/12/05-7826.html

uttrykker taleren at han/hun ikke har kontroll over en framtidig situasjon, eller fra Vannebo (1979:259)²⁸ som sier at både *vil* og *kommer til å* er obligatorisk når taleren ikke har noen viten om handlingen i utsagnsøyeblikket, undrer jeg meg på hvorfor jeg ikke fant et spor etter konstruksjoner med akkurat *kommer til å*.

8.1.2 Det *vil bli* bedre vær eller det *blir* bedre vær?

I værmeldinger varierer former *vil* + infinitiv, *bli*, *vil bli*, *vil være*, *vil få* og *kommer til å* + infinitiv. Men det er likevel igjen *vil*, hhv. *vil bli* som jeg fant i de fleste setningene. Videre er det *bli* som blir brukt. Eksempler med *kommer til å* i forbindelse med værvarsel er sjeldne. Når det gjelder bruk av presens av hovedverb i værmeldinger, fant jeg ikke noen eksempler på internett.

La oss se på konstruksjonen med *kommer til å*. Hvis vi går ut fra at *kommer til å* tyder på at handlingen kan forutsies (Christensen 1997:50f.)²⁹, skulle det, etter min mening, være mulig å forvente at denne formen konkurrerer med verbet *vil*. Meteorologer bearbeider jo visse data og ved hjelp av dem slutter de seg til hva slags vær man kan forvente i løpet av de neste timene eller dagene. Vi kan altså si at været blir forutsagt. Da må jeg spørre hvorfor denne formen brukes så sjelden. Men på den andre siden vet vi at det skjer ganske ofte at været er annerledes enn forutsagt. Og det er faktisk ingenting som kan garantere at været blir enten slik eller slik.

Som nevnt allerede i kapitlet 7.4.1, står presensform av *bli* for futurum av verbet *være*. Vi kan snakke om en ren framtidsreferanse i dette tilfellet. Her er det egentlig aksjonsart til verbet som bestemmer over tidsreferansen. Presensform av *bli* betegner nemlig i seg selv en overgang fra en tilstand til en annen.

La oss se på noen setninger jeg fant på internett:

A) Østafjells vil det sannsynligvis bli mye bedre vær hele perioden.

(Na východě bude po celou dobu pravděpodobně lepší počasí.)

A') Det vil bli lett eller delvis skyet, og en hel del sol både på Østlandet, Sørlandet og østlige fjellstrøk.

(Bude mírně nebo částečně zataženo, na východě a jihu území a východních svazích bude polojasno.)

A'') Det *vil* derfor utover i august bli bedre vær på Øst - og Sørlandet, mens det vil bli dårligere i alle andre steder i Norge, sier Sondell.

(Proto bude během srpna na východě a jihu lepší počasí, zatímco v ostatních částech Norska se počasí zhorší, říká Sondell.)

²⁸ Se kapittel 7.2.2

²⁹ Se kapittel 7.2.1

B) Østfjells *blir* det sol og stadig varmere.
(Na východě bude slunečno a bude se postupně oteplovat.)

B') I Finnmark *blir* det overskyet fredag, men ingen nedbør før på lørdag.
(Ve Finnmarce bude v pátek zataženo, ale do soboty žádné srážky.)

B'') Her kan man si det *blir* fint pinsevær, sier Lundell til Aftenposten.no.
(Můžeme říci, že na letnice bude pěkné počasí, říká Lundell pro Aftenposten.no)

Hvis vi sammenligner A)–setninger med B)–setninger, er vi nødt til å stille oss noen spørsmål: Refererer begge ”grupper” til framtiden på den samme måten? Hvordan finner vi ut om det er noen forskjell i bruken av *vil bli* og *bli* ? Forandrer betydningen til A) seg når vi erstatter *vil bli* med *bli* ? : *Østfjells blir det sannsynligvis mye bedre vær hele perioden.*

Denne setningen inneholder en modalfaktor – ”sannsynligvis” som modifierer utsagnet, dvs. at den kan spille en rolle når vi bestemmer om valg av verbet. Som allerede nevnt, virker *bli* mer direkte og vi kan si at det har en ren framtidsreferanse. Handlingen i setningen med *bli* oppfattes altså som nesten sikker. Jeg diskuterte bruken av *vil bli* eller *blir* med noen innfødte nordmenn, og jeg fant ut at de oppfatter akkurat denne forskjellen mellom de to formene.

Modalordet viser til at taleren tar en stilling til handlingen. Men hvis vi ser på setninger A') og B') er det ikke noen modalfaktor som kunne ha en innflytelse på forståelse til utsagnet og likevel blir de to formene brukt om hverandre.

Når det gjelder valg av enten *vil* + infinitiv eller *kommer til å* i værmeldinger, var det særlig den første formen jeg støtte på i avisartiklene. Men det at *vil* + infinitiv brukes oftere ser ut til å gjelde for skriftlig uttrykk. I tale er det heller *kommer til å* som foretrekkes.

8.1.2.1 Spørreskjema

Hvis vi ser på analyser av spørreskjemaet, kan vi se at de ikke gir et entydig svar på problemet om det finnes en annen forskjell i bruken av enten *vil* eller *kommer til å* i utsagn om været:

La oss se på konkrete utsagn:

1.³⁰ *Temperaturen på Øst- og Sørlandet vil/kommer til å stige jevnt fram til lørdag, da den ventes å nå 20 grader.*

³⁰ Eksemplene fra spørreskjemaet betegner jeg med numre 1. – 15.

(Teploty na východě a jihu budou rovnoměrně stoupat do soboty, kdy očekáváme 20 stupňů.)

Her kunne respondenter velge mellom *vil* og *kommer til å*. 8 av dem fylte ut med *vil* og 10 med *kommer til å*.

2. *En hel rekke lavtrykk vil/kommer til å sørge for at været blir ustabilt og temperaturene lave i disse områdene.*

(Tlaková níže se postará o to, že počasí bude nestabilní a teploty v těchto oblastech nízké.)

I denne setningen foretrakk 11 av 18 respondenter *vil* fremfor *kommer til å*.

I det siste utsagnet som gjelder været, valgte respondentene mellom *vil* og presens:

3. *På søndag vil det meste av nedbøren falle/faller det meste av nedbøren i de to Trøndelagsfylkene.*

(V neděli spadne většina srážek v Severním a Jižním Trøndelagu.)

13 respondenter satte kryss ved setningen med *vil*. Jeg forventet at de ville heller velge presens fordi setningen inneholder et TA – *på søndag*. Ifølge Christensen og også Mac Donald³¹ er nemlig presens den mest brukte formen for å uttrykke framtid.

8.2 Kommer til å vs. presens

Særlig når utsagn som refererer til framtiden inneholder et TA, er det akkurat presens som blir brukt oftest. I følgende setning i spørreskjemaet valgte respondenter mellom *kommer til å* og presens:

4. *Rosenborg reiser/kommer til å reise til Sør-Afrika på treningsleir neste uke.*
(Rosenborg pojede příští týden na tréninkový tábor do Jižní Afriky.)

Det var bare én respondent som brukte *kommer til å* i denne setningen. Utsagnet inneholder et TA – *neste uke* som helt klart refererer til framtiden. For spørreskjemaet valgte jeg akkurat dette eksemplet fordi jeg fant setningen *Rosenborg kommer til å reise til Sør-Afrika på treningsleir neste uke* på internett. Jeg lurte på hvorfor autoren til artikkelen bruker nettopp *kommer til å*. Han henviser jo til framtiden ganske klart allerede ved hjelp av et TA. Spørreskjemaet bekrefter at TA er en tilstrekkelig framtidsmarkør for taleren.

³¹ Se kapittel 7.

Når vi sammenligner setning 3. med 4., kan vi se at i motsetning til 4. var det ikke presens respondentene foretrakk. Grunnen til det kan være at i 4. dreier det seg om en plan. I forbindelse med været er det ikke mulig å snakke om en planlagt handling. Den framtidige situasjonen oppfattes som usikker i dette tilfellet. Vi kan altså konkludere med at *vil* brukes når taleren refererer til en usikker framtid.

I følgende setning skulle respondentene velge mellom presens, *kommer til å* og *vil*:

5. *Det tar/kommer til å/vil ta lang tid før jeg ombestemmer meg.*
(Bude mi to dlouho trvat, než si to rozmyslím.)

I dette tilfellet var det igjen bare én respondent som krysset den første muligheten – presens. 10 stykker valgte *kommer til å* og 7 respondenter svarte med *vil*. Setningen inneholder ikke et TA. Verbet *ta* er imperfektivt, dvs. at presensformen ikke kan referere til framtiden uten andre markører. Setningen *Det tar lang tid før jeg ombestemmer meg* kunne forstås slik at taleren konstaterer en vane eller noe som er karakteristisk for han/henne. Parfrasen til denne setningen kunne se ut på følgende måte: *Det tar alltid tid før jeg ombestemmer meg* eller *Det pleier å ta tid før jeg ombestemmer meg*.

8.3 *Kommer til å* vs. *vil*

Hvordan er det med forskjellen mellom bruken av *vil* og *kommer til å*?

Ut fra det som jeg allerede har nevnt, følger at vi i forbindelse med utsagn om været snakker om en usikker framtid. Jeg la merke til at de fleste setningene av denne slags inneholder *vil*. Videre, hvis vi tar Vannebo (1985:49ff.) som utgangspunkt, kan vi også si at former brukt med *vil* garanterer mindre grad av sikkerhet at en framtidig handling skjer og at ved bruk av *kommer til å* betrakter taleren den framtidige situasjonen som en kjensgjerning.³² Av dette kan vi altså konkludere at *kommer til å* uttrykker større grad av sikkerhet enn *vil*, og nærmer seg dermed bruken av presens. På den andre siden, Christensen peker på at presens stiller større krav på faktisk forutsigbarhet enn *kommer til å*.³³

Et annet viktig skille mellom de to formene går ut på at *vil* er for det første mest brukt i skriftlig språk og virker ofte mer formell enn andre uttrykksmåtene, og for det andre brukes det særlig når vi uttrykker en forventet utvikling. *Kommer til å* derimot

³² Se kapittel 4.2

³³ Se kapittel 7.1

brukes oftere i tale enn i skriftlig språk og refererer til en handling vi regner med i framtiden uten at noen har bestemt den. (jf. Golden, Mac Donald, Ryen 1996:251f.)

I kommende avsnitt velger jeg noen eksempler for å bekrefte denne temmelig klare definisjonen. Men samtidig vil jeg ikke nøye meg med den og prøver å finne ut om man kan snakke også om andre regler for bruken av *vil* og *kommer til å*. Eksempelene kommer for det første fra korpuset og noen utvalgte avisartikler. Videre ser jeg igjen nærmere på resultater av spørreskjemaanalysen.

Jeg vil illustrere noen teser ved å ta setninger med *kommer til å* som eksempel:

I går falt de siste kontraktsbitene på plass. - Jeg er forberedt på at det kommer til å bli adskillig tøffere kamp for å komme på laget enn det jeg har vært vant til i IFK.

(Včera zapadly poslední střípky smlouvy do mozaiky. „Jsem připraven, že to bude mnohem drsnější boj o to, abych se dostal do týmu, než jsem byl zvyklý v IFK.”)

Språket i artikler som beretter om sport, kan uten videre karakteriseres som uformelt. Grunnen til det bl.a. er at en stor del av slike artikler ofte utgjør intervjuer med idrettsmenn. Her passer påstanden om at *kommer til å* blir brukt i tale fordi det åpenbart dreier seg om direkte tale. Videre begynner taleren sin setning med ”jeg er forberedt på”, det betyr at han/hun med andre ord sier at han/hun regner med at det skjer noe. Bruken til *kommer til å* tilsvarer her reglene nevnt ovenfor.

Ifølge definisjonen, *vil* brukes oftere i skrift enn *kommer til å*. I avisartiklene er det faktisk stort sett *vil* som kommer til uttrykk, men i korpuset finnes det veldig mange forekomster med den andre formen. Uten å gjøre en grundig undersøkelse er det ved første blick mulig å erstatte *vil* med *kommer til å* og omvendt. Det kommer jeg tilbake til også i forbindelse med de neste eksemplene fra spørreskjemaet.

La oss se på noen andre setninger fra korpuset jeg underkastet min analyse:

”Espen (...) får ikke trent så mye på grunn av nakkeskaden. Dette er en skade han kommer til å slite med resten av livet”, sier T. J. Pedersen.

(„Espen nemůže kvůli zranění krku tolik trénovat. Je to zranění, se kterým se bude potýkat až do smrti”, říká T. J. Pedersen.)

Bortsett fra at det igjen dreier seg om direkte tale og at vi fra et stilistisk synspunkt ikke kan snakke om formelt språk, finnes det også en annen grunn til at det ville høres rart ut hvis taleren ville bruke *vil*. Bruken av dette verbet kunne nemlig føre til misforståelse fordi *vil* ville inneholde betydningen ”vilje”.

Det finnes flere eksempler hvor *kommer til å* brukes bl. a. for å unngå betydningen ”vilje” i utsagnet:

Men Ap-ordføreren tror knapt han kommer til å treffe statsministeren i dag. - Det er ikke lagt opp til noe møte mellom oss. Jeg kommer heller ikke til å være på skolen hvor han skal møte elever.

(Ale starosta za Ap sotva věří, že se dnes setká s premiérem. „Na žádné schůzce jsme se nedomluvili. Také nebudu ve škole, kde plánuje setkání s žáky.”)

For politikere kan det være ømtålig å uttrykke seg direkte om deres ”vilje” eller ”uvilje”. Særlig ved bruk av 1. person singular er det betydningen ”vilje” man tenker på først. Det er altså klart at *kommer til å* brukes her for å understreke framtidsreferanse og dermed for å unngå en misforståelse. Videre, i den første delen av utsagnet *Men Ap-ordføreren tror knapt han kommer til å treffe statsministeren i dag* er det, etter min mening, viktig å legge merke til verbet i hovedsetning – *tro*. Jeg kan neppe tenke meg at noen *tror* t.o.m. ”knapt” at han ønsker å gjøre noe. Men hvis subjektet i hovedsetningen er forskjellig fra subjektet i leddsetningen, er det uten videre på plass å bruke *vil* i leddsetningen. I dette tilfellet uttaler subjektet sin mening om vilje til subjektet i leddsetningen eller om det skjer noe i framtiden:

Likevel tror hun at nei-siden vil seire til slutt kan altså være tvetydig. (Přesto si myslí, že odpůrci nakonec vyhrají. Nebo (...), že chtějí vyhrát.)

Selv om det er mest sannsynlig at det dreier seg om framtidsreferanse – Th etter Tu – synes jeg også at det ville være mer passende å bruke *kommer til å* fordi man dermed ville unngå en eventuell misforståelse.

Det samme gjelder for den neste setningen:

Menneskelige faktorer blir stadig trukket frem når ulykker skal forklares. Jeg tror slitne flygere kommer til å bli involvert i stadig flere flyulykker og hendelser i fremtiden.

(Lidský faktor je čím dál častějším vysvětlením nehod. Myslím, že unavení piloti budou v budoucnu zahrnuti do většího počtu leteckých neštěstí.)

Dette er et klart eksempel på at *kommer til å* brukes for å skille framtidsreferansen fra betydningen ”vilje”.

8.3.1 Betingelsessetninger og forventet utvikling

Som sagt tidligere, går en annen forskjell ut på at *vil* uttrykker en forventet utvikling og *kommer til å* derimot at taleren regner med den framtidige situasjonen.

Tutsiene har truet med at dersom franske soldater kommer til Goma som del av en internasjonal styrke, vil de bli skutt på.

(Tutsiové vyhrožují, že budou střílet na francouzské vojáky, jestliže přijdou do Gomy jako součást mezinárodních sil.)

Her kan vi snakke om en forventet utvikling. Det dreier seg egentlig om en betingelsessetning, innført med konjunksjon *dersom*. Man kan parafasere ved å si at det forventes Y (soldatene blir skutt på) under en betingelse X (soldatene kommer som del av en internasjonal styrke.)

Jeg undersøkte litt nærmere hvilken av de to formene blir foretrukket nettopp i betingelsessetninger, nemlig i setninger med konjunksjon *hvis*. Fra omtrent 140 eksempler var det bare 3 som hadde *kommer til å* i hovedsetningen. Det ville tilsvare påstanden om at *kommer til å* som regel henviser til at taleren regner med den framtidige situasjonen. Hvis vi forutsetter at taleren snakker om at den framtidige situasjonen er betinget, da er han/hun ikke så sikker på den. Av dette følger at bruken av *vil* ville være passende.

Men jeg stiller meg likevel tvilende til muligheten å sette noen faste regler i dette tilfellet fordi det på den andre siden finnes setninger som ikke bekrefter slike regler:

Tadic er en av de små bødlene (...) Man regner med at han vil bli funnet skyldig (...) og få livsvarig fengsel.

(Tadic je jedním z těch malých katů (...) Počítá se s tím, že bude shledán vinným (...) a že dostane doživotí.)

Det blir eksplisitt sagt at ”man regner med” at noe skjer i framtiden. Likevel bruker taleren *vil* istedenfor *kommer til å*.

8.3.2 Spørreskjema

Bortsett fra utsagn om været konsentrerte jeg meg om valg av *vil* eller *kommer til å* i 8 spørsmål av 14. La oss se om det er mulig å trekke en konklusjon når det gjelder noen tendenser i bruk av de to formene:

8.3.2.1 Framtidsreferansen eller ”ønske”?

6. *Vi håper at han vil/kommer til å skrive sin hovedoppgave ferdig.*
(Doufáme, že svoji diplomovou práci dokončí.)

7 respondenter bestemte seg for *vil* og 11 for *kommer til å*.

Dette resultatet sier ikke noe entydig om at det finnes en regel for bruken av ett av verbene. I spørreskjemaet oppfordret jeg mine respondenter til å kommentere både mine spørsmål og sine svar. Ved denne setningen fikk jeg en kommentar at det ikke er klart om det dreier seg om betydningen ”vilje” eller ikke. Selv om jeg tenkte at verbet *håpe* i den overordnede setningen heller refererer til framtiden enn til et ønske, er det

likevel vanskelig å si hvor mange av dem som valgte *vil*, refererte til framtiden og hvor mange mente betydningen ”vilje”.

I neste setning – eller egentlig mikrosamtale – kan man ved første blick også påstå at det ikke er klart om betydningen ”vilje” eller ”ønske” spiller en rolle:

7. A: *Du har jo sagt at du hadde lyst til å se på det!*

B: *Ja, men jeg vil ikke få tid til å lese hele teksten./ Ja, men jeg kommer ikke til å få tid til å lese hele teksten.*

(A: Říkal jsi přece, že měl chuť se na to podívat! B: Ano, ale nebudu mít čas přečíst ten text celý.)

I dette tilfellet er framtidsreferanse ganske klar. Det ville høres ulogisk ut hvis man skulle forvente at noen ikke ønsker seg å ha tid til å lese det han/hun lovet å lese. Taleren uttrykker en bekymring over at han/hun ikke har tid nok. Til og med verbet *få* allerede refererer til framtiden.

Bortsett fra én respondent fylte alle ut med *kommer til å*. Ved å analysere dette utsagnet foretrekker jeg å gå frem på følgende måte:

Siden *vil* helst sannsynligvis ikke inneholder betydningen ”vilje”, er det ikke nødvendig å bruke *kommer til å* som ofte brukes nettopp for å skille mellom ”vilje” og framtidsreferansen.

På den andre siden er det antakeligvis bruken av subjektet i 1. person som i de fleste tilfellene ikke kan helt utelukke betydningen ”vilje” eller ”ønske”.

En annen grunn til at de fleste valgte *kommer til å* kan være at akkurat dette eksemplet klart representerer muntlig språk.

Med det neste eksemplet kommer jeg tilbake til verbet *tro* i overordnede setning:

8. *Jeg har nok lyst til det men tror ikke at jeg vil/kommer til å klare dette her.*

(Rád bych, ale nemyslím, že tohleto zvládnu.)

15 respondenter bestemte seg for *kommer til å*. Det støtter påstanden om at hvis subjektet sier at det tror at den framtidige handlingen skjer, er det formen *kommer til å* som foretrekkes av taleren i leddsetning. Denne formen brukes for å utelukke betydningen ”ønske”. Likevel kan man ikke konkludere med at dette er en fast regel. Det var nemlig 3 respondenter som svarte med *vil*.

8.3.2.2 Innflytelse av modalord

La oss se på følgende setning:

9. *Ikke vær redd for den nye læreren deres. Hun vil sikkert/kommer sikkert til å være snill mot deg.*

(Vaší nové učitelky se nemusíš bát. Určite na tebe bude hodná.)

Bare 5 respondenter som krysset *vil*, mens 13 stykker bestemte seg for *kommer til å*. Etter min mening var det modalordet *sikkert* som var avgjørende for valget av verbet. I denne setningen sier taleren at han/hun mener at det er veldig sannsynlig at handlingen skjer. Her bekreftes at *kommer til å* uttrykker større grad av sikkerhet enn *vil*.

8.3.2.3 Formelt språk

I følgende tilfelle kan vi ikke snakke om et entydig resultat i det hele tatt:

10. *Regjeringen vil/kommer til å øke innsatsen mot ulovlig fiskeing.*
(Vláda zvýší úsilí v boji proti nezákonnému rybaření.)

Det var nemlig 10 respondenter som valgte formen *vil* og 8 som bestemte seg for *kommer til å*. Fra nordmenn som fylte ut spørreskjemaet fikk jeg noen kommentarer og de fleste gjaldt akkurat denne setningen.

Hvis man bruker *kommer til å* er det en kommentator som uttaler seg. Videre, ved å bruke denne formen peker taleren på at det sannsynligvis skjer at regjeringen øker innsatsen. Velger taleren *vil*, betyr det at det er regjeringen som uttaler seg om sine intensjoner, med andre ord, betydningen ”vije” kan være i spill også.

En annen kommentar gikk ut på at forskjellen mellom de to formene er særlig stilistisk. *Vil* virker mer formelt enn *kommer til å*. Jeg synes at det er interessant at antall respondenter i begge tilfeller er – altså *vil* og *kommer til å* – så utjevnt. Det ville være mulig å overstette setningen til tsjekkisk også på denne måten:

Vláda chce zvýšit úsilí v boji proti nezákonnému rybaření.

8.3.2.4 *Vil* eller *kommer til å savne*?

Når det gjelder antall respondenter som bestemte seg for én form, er resultatet mye mer entydig:

11. *Hans død er en stor tragedie for oss. Han vil/kommer til å bli dypt savnet.*
(Jeho smrt je pro nás velkou tragédií. Bude nám velice chybět.)

Nesten alle bestemte seg her for *vil*. Bare 2 av 18 respondenter valgte *kommer til å*. Vi kan utelukke at grunnen til det kan være at taleren viser til at subjektet ønsker seg noe. Det spiller ingen rolle om subjektet er i 3. eller 1. person heller. Det er rett og slett ulogisk å si at et dødt menneske har et ønske. Skillet mellom *vil* som uttrykk for forventet utvikling og *kommer til å* som uttrykk for handlingen taleren regner med skjer i framtiden, ser ikke ut til å forklare bruken av hjelpeverbet. Hvis vi nemlig tar i betraktning at folk flest er sterkt rystet på grunn av noens død, kan man regne med at han/hun savner vedkommende. Da ville jeg forvente at nettopp *kommer til å* dukker opp i spørreskjemaer oftere enn *vil*.

En forklaring på at *vil* blir brukt oftere, er sannsynligvis at *savne* hører til den slags verb som blir knyttet til nettopp *vil* oftere enn til *kommer til å*.

Denne tesen fikk jeg bekreftet i norsk korpus. Det finnes bare 4 forekomster med *kommer til å savne*, mens *vil savne* dukker opp 22 ganger, altså 5,5 ganger oftere. Hvis vi igjen tar korpuset som utgangspunkt, kan vi legge merke til at det finnes flere eksempler med *vil bli*³⁴ enn med *kommer til å bli*. Konkret var det til sammen 2922 forekomster i motsetning til 161 med *kommer til å bli*. Jeg kommer tilbake til dette i kapittel 8.3.3.

8.3.2.5 Språkrytme

12. *Han håper at denne forferdelige opplevelsen aldri vil/kommer til å gjenta seg. Det er noe han ikke vil/kommer til å glemme resten av livet sitt.*
(Doufá, že se tento hrozný zážitek už nebude nikdy opakovat. Na něco takového po celý svůj život nezapomene.)

Her var det flere muligheter, hhv. flere kombinasjoner respondentene fylte ut med. 4 stykker brukte *vil* i begge setninger, mens 2 derimot krysset *kommer til å*. Resten brukte ulike former i hver setning. 4 respondenter valgte *kommer til å* i første setning og *vil* i andre setning. 8 respondenter brukte først *vil* og *kommer til å* i den andre setningen. *Det er noe han aldri vil glemme* kan gå ut på ønsket til subjektet. Det var til sammen 8 respondenter av 18 som bestemte seg for *vil*. 10 stykker derimot foretrakk *kommer til å* her. Den siste formen refererer snarere til framtiden enn *vil*. Men hvorfor varierte svarene så mye?

³⁴ Vi må ta i betraktning at eksempler med betydning ”vilje” må elimineres

Flere av mine respondenter kommenterte 12. med at de riktignok bestemte seg for varianten *vil* i første setning og *kommer til å* i den andre, men at de godt kunne ha bestemt seg omvendt.

Jeg synes at hvis det dukker opp den ene formen i en setning, er det ofte heller rytmisk side ved språket som bestemmer over valget av verbet i den andre setningen. *Kommer til å* i begge setninger virker for tungt når det gjelder språkmelodi. Vi kan også si at det har noe med forenkling å gjøre. I hvert fall var det bare 2 respondenter som bestemte seg for denne varianten. Men resultatene av spørreskjemaet er ikke av slik karakter at vi kunne ta dem som utgangspunkt for noen faste regler. Vi kan heller snakke om en tendens i språket som setter seg igjennom. Videre undersøkte jeg om verbet glemme foretrekker enten *vil* eller *kommer til å*. Jeg fant 7 forekomster med *kommer til å* og 13 med *vil*, hvorav 5 inneholdt en tydelig betydning ”vilje”. Det betyr at vi ikke kan snakke om at hoved verbet glemme har en innflytelse på valget av hjelpe verbet.

Jeg innfører en annen setning som er hentet fra korpuset som også illustrerer den samme problematikken som 12. :

Matmangelen som verden kommer til å oppleve de neste tiårene vil sette verdensmaktene på en knallhard prøve.

(Nedostatek jídla, který celý svět pocítí v příštích desetiletích, vystaví světové velmoci velmi těžké zkoušce.)

Her er det vanskelig å tydeliggjøre hvorfor akkurat *kommer til å* er i den første setningen og *vil* i den andre. Vi kan gå ut fra at *kommer til å* uttrykker en større grad av sikkerhet enn *vil*. Er det mulig å sammenligne at det enten er sikrere at ”verden opplever matmangelen i framtiden” eller at ”verdensmaktene blir utsatt en prøve”? Jeg synes at den andre handlingen følger den første. Hvis vi kan hevde at matmangelen blir forventet med sikkerhet, da ser det slik ut at *kommer til å* i første setning er tilsvarende. I den andre setningen høres det etterpå rytmisk bedre ut å bruke det ”kortere” verbet, altså *vil*, fordi setningen ellers ville være for lang og vanskelig å uttale også.

Etter min mening kan vi samtidig påstå at det er mulig å bruke formene om hverandre i dette tilfellet. Vi kan gi den samme forklaringen på bruken av enten *vil* eller *kommer til å* som i det foregående eksemplet: nemlig at det er den rytmiske siden ved språket som bestemmer over valg av verbet.

La oss se på lignende eksempel:

Dermed er det helt klart at det topp moderne idrettsanlegget (...) blir bygget og vil stå ferdig i 1998. Anlegget kommer til å koste 160 millioner kroner.
(Z toho jasně vyplývá, že supermoderní sportovní areál bude postaven v roce 1998. Stavba přijde na 160 milionů korun.)

Hvis vi igjen forutsetter at *kommer til å* uttrykker større grad av sikkerhet, er det påfallende hvorfor det ikke står akkurat dette verbet i første setning. Taleren sier jo at ”det er helt klart” at den framtidige handlingen skjer.

Videre kan vi påstå at hvis setningen inneholder et TA, her er det *i 1998*, betyr det at taleren kunne godt bruke presens. På den andre siden, dersom taleren betrakter den framtidige situasjonen som forventet utvikling, skulle han/hun ifølge Golden, Mac Donald, Ryen (1996:251f.) bruke nettopp *vil*.

8.3.3 Litt av statistikk

I kapitlet 8.3.2.4 og 8.3.2.5 antydet jeg at hovedverbet selv kan være bestemmende for valget av enten *vil* eller *kommer til å*. Når det gjelder verbet *glemme*, fant jeg ut at det ikke foretrekker ett av hjelpeverbene, mens *savne* dukker opp oftere med *vil*.

Videre undersøkte jeg hovedverb som *skje*, *stige*, *øke*, *like* eller *koste*. Det dreier seg om verb som i forbindelse med *vil* ikke primært inneholder betydningen ”vilje”, ”ønske”. F. eks. er det utenkelig å si at en gjenstand ønsker seg å koste et bestemt beløp. På tilsvarende måte kan vi neppe si at prisene har et ønske om å stige eller øke eller at en handling har lyst til å skje.

Hvis vi går gjennom enkelte eksempler og sammenligner *vil savne* med *kommer til å savne*, finner vi ut at disse formene uten videre kan bli brukt om hverandre. Det samme gjelder også for *koste*, selv om jeg fant bare 17 forekomster med *kommer til å koste* og 221 med *vil koste* i korpuset. Dette er en meget stor forskjell. Grunnen til at jeg har kommet til resultatet at *vil* foretrekkes, kan være at jeg har disponert med skriftlige kilder. Og som allerede sagt, *vil* blir oppfattet som mer passende form i formelle og skriftlige uttrykk.

Ser vi nærmere på *øke* og *stige*, er resultatet lignende som i siste tilfellet. I korpuset finnes det 4 forekomster med *kommer til å stige* og 14 med *kommer til å øke*, *vil stige* finner vi derimot 38 ganger og *vil øke* til og med 293 ganger. Når det gjelder *øke*, kan verbet også inneholde betydningen ”vilje” som vi f. eks. kunne legge merke til i eksemplet 10. i spørreskjemaet.

Det finnes færre forekomster med *like* i korpuset og deres antall er følgende: 10 stykker med *vil like* og bare 5 med *kommer til å like*. Selv om jeg er bevisst om at det er vanskelig å trekke noen konklusjoner ut av såpass få eksempler, vil jeg gjøre oppmerksom på at i motsetning til *kommer til å* refererer nesten alle setninger med *vil like* til framtiden med mindre sikkerhetsgrad. Disse setningene blir nemlig innført med ”jeg håper”, ”jeg tror”, ”det er ikke sikkert” o.l.

Når det gjelder verbet *skje*, er det igjen *vil* som dukker opp i de fleste tilfellene, nemlig 192 ganger. Det finnes 34 forekomster med *kommer til å skje*. Jeg fant ut at det er absolutt ingen forskjell mellom bruken av *vil* og *kommer til å*. Uttrykk jeg oppfattet som bevis på mindre sikkerhetsgrad, dvs. ”jeg håper” eller ”det er lite trolig” som finnes i de ovenfor nevnte setningene med *like*, blir brukt i forbindelse med både *vil* og *kommer til å skje*. De fleste eksemplene jeg fant i korpuset var av den slags, at det ikke bringer noe å spekulere på om grunnen til bruken av enten *vil* eller *kommer til å* er rytmiske forhold i setningene.

Dette korte statistiske avsnittet kan avsluttes med at ifølge korpuset *vil* + infinitiv brukes mye oftere enn *kommer til å* + infinitiv for å uttrykke framtidsreferanse.

8.3.4 Spørreskjema

Resultatet i spørreskjemaet stemmer ikke helt overens med korpuset:

13. *Vi kan ikke vite hva som vil/skal/kommer til å skje neste dag.*
(Nemůžeme vědět, co se stane zítra.)

13 respondenter valgte *kommer til å*, bare 4 *vil* og én respondent bestemte seg for *skal*. Hvis vi tar i betraktning at jeg oppfordret mine respondenter til å fylle ut skjemaet spontant, kan vi gå ut fra at svarene tilsvarer heller muntlig enn skriftlig språk. Etterpå kunne vi forklare hvorfor akkurat her de fleste brukte *kommer til å*.

Jeg lette etter et svar på internett også, hhv. i forskjellige aviser. Jeg fant en artikkel med overskriften *Hva vil skje med isbjørnen?*³⁵ (Co se stane s ledním medvědem?) Artikkelen bestod av flere avsnitt. I et av dem dukket opp det samme utsagnet, men denne gangen var det en del av en samtale. Setningen inneholdt *kommer til å*: *Hva kommer da til å skje med isbjørn og isbreer? sier Lene.* Man kunne konkludere med at i overskrifter brukes det heller *vil* fordi språket er snarere formelt i dette tilfellet og fordi *vil* er kortere enn *kommer til å*. Videre bekrefter dette eksemplet påstanden om at den sistnevnte formen brukes i tale.

³⁵ Se på: www.gd.no/ung/ufokus/article2458034.ece

La oss se på et eksempel til:

Hva vil skje med Universet? Kommer det til å ende i et gigantisk svart hull? spør Børre Karlsen.³⁶

(“Co se stane s vesmírem? Skonči v obrovské černé díře?”, ptá se Børre Karlsen.)

Begge setningene er en del av direkte tale, begge to refererer til framtiden på den samme måten. Likevel bestemte taleren seg for *vil* i den første setningen istedenfor *kommer til å*. Grunnen til det kan være igjen den rytmiske siden ved språket.

I spørreskjemaet konsentrerte jeg meg særlig om bruken av *vil* og *kommer til å*, hhv. om forskjell mellom dem. Bortsett fra noen eksempler hvor respondenter valgte mellom de to formene og presens, konfronterte jeg *vil* og *kommer til å* med *skal* også:

14. Jeg kan love at jeg skal/kommer til å gjøre det som forventes av meg.
(Můžu slíbit, že udělám, co se ode mě očekává.)

Her var det 13 respondenter som bestemte seg for *skal* og 5 for *kommer til å*. Siden betydningen ”løfte” blir knyttet til *skal*, lurte jeg på om jeg kunne få et entydig svar på dette spørsmålet. Det fikk jeg ikke. Vi kan se at nordmenn bruker *kommer til å* også i denne sammenhengen. Grunnen til det, bortsett fra at taleren refererer til framtiden, kan igjen være tendensen å bruke *kommer til å* i tale som antakeligvis setter seg etter hvert igjennom også i skriftsspråk.

8.4. Spørreskjema for tsjekkiske studenter

Når det gjelder spørreskjema for tsjekkere som studerer norsk, konsentrerte jeg meg om andre ting enn i spørreskjemaet for nordmenn. Denne gangen var det ikke forskjell mellom bruken av *vil* og *kommer til å* jeg primært fokuserte på.

Utgangspunktet for analysen var faktumet at tsjekkere, hhv. utlendinger som studerer norsk, bruker formen *skal* for mye, dvs. også i tilfeller når det åpenbart ikke dreier seg om uttrykk av en planlagt handling eller en annen intensjon. Meningen med spørreskjemaet var å finne ut om man kan bekrefte dette.

Videre rettet jeg min oppmerksomhet mot i hvilken grad studentene er vant til å bruke konstruksjonen *kommer til å*.

³⁶ Se på: www.forskning.no/SvarArtikler/1076326483.72

Jeg har snakket med mange utlendinger som studerte norsk. Jeg har lagt merke til at de fleste, i det minste de som ikke hadde bodd i Norge, brukte *skal* også i setninger hvor nordmenn ville bruke *vil* eller *kommer til å*.³⁷

Videre har jeg funnet ut at hvis de (utlendingene) visste at de skulle unngå for hyppig bruk av *skal*, benyttet de seg nesten alltid heller av *vil* enn av *kommer til å*.

Spørreskjemaet består av 13 setninger som respondenter oversatt fra tsjekkisk til norsk. Jeg synes at det kunne være interessant å sammenligne hvilke verb tsjekkere og nordmenn benytter seg av. For oversettelsen valgte jeg derfor spørsmål jeg stilte til innfødte språkbrukere, oversatt dem til tsjekkisk og la dem frem nettopp til tsjekkiske studenter.

Ved å analysere resultatet var følgende ting påfallende:

Blant setningene var det bare én som kunne uten videre oversettes med *skal*, nemlig: *Jeg kan love at jeg skal gjøre det som forventes av meg*. Det var bare to respondenter som valgte presens. Ellers svarte alle med nettopp *skal*.

Respondentene oversatt 9 andre setninger med *skal* også. I 4 av dem dukket opp denne formen bare én gang. I resten av dem ble *skal* brukt i det minste 3 ganger. Det dreide seg for det første om utsagn om været.

Går vi ut fra at vi i den slags utsagn som værvarsel absolutt kan utelukke betydningen ”intensjon”, hhv. ”planlagt handling”, er det ikke på plass i det hele tatt å bruke *skal*. Ved hjelp av akkurat *skal* henviser taleren nemlig til en meddelt viten. I dette tilfellet kan bruken av *skal* oppfattes som feil som kan føre til en misforståelse, fordi taleren ikke refererer til framtiden.

For det andre var det setning *Rosenborg reiser til Sør-Afrika på treningsleir neste uke*. Som allerede nevnt i 8.2, i spørreskjemaet for nordmenn, kunne respondenter velge mellom presens og *kommer til å*. Tsjekkere overstatt denne setningen ved hjelp av enten presens eller *skal*. Det er ganske forståelig at de fleste bestemte seg for *skal* fordi dette verbet refererer til en planlagt handling, og denne setningen kan parafraseres ved å si *Rosenborg planlegger å reise til Sør-Afrika til treningsleir neste uke*. Men vi skulle ikke glemme at ved hjelp av *skal*, som jeg nettopp har nevnt angående setningen ovenfor, henviser taleren til en meddelt informasjon. Setningen kunne altså parafraseres også slik: *Jeg har hørt at Rosenborg reiser til Sør-Afrika på treningsleir neste uke*. Av dette følger at det er vanskelig for respondentene å skille mellom framtidsreferansen og betydningen ”forlydende”.

³⁷ Jeg mener bruk av formene i tale.

For det tredje var det setning *Regjeringen vil/kommer til å øke innsatsen mot ulovlig fiske* som ble oversatt igjen med *skal* flere ganger.

En sannsynlig grunn til at de fleste valgte *skal*, kan være at respondentene oppfattet utsagnet som en planlagt handling som kunne parafraseres slik: *Regjeringen planlegger å øke innsatsen mot ulovlig fiske*. Men akkurat som i de første to tilfellene, kan bruken av *skal* referere til en meddelt informasjon, dvs. at parafrasen ville se slik ut: *Jeg har hørt at regjeringen øker innsatsen mot ulovlig fiske*.

Bortsett fra tre tilfeller, inneholdt setninger fra spørreskjemaet ikke noen tidsadverbial (TA). Man kunne altså forvente at presens ikke blir brukt så ofte som i utsagn som er presisert med et bestemt tidspunkt i framtiden. Som sagt i kapittel 7.1, påstår Christensen at bruken av futural presens uten TA er betinget av at verbet har avgrenset aksjonsart og av pragmatiske faktorer også.

I spørreskjemaet finnes det åpenbart tre setninger med verb som har avgrenset aksjonsart både på norsk og tsjekkisk. Det er følgende setninger: 4) *Doufáme, že svoji diplomovou práci dokončí/dopíše*. 8) *Bude to trvat, než se rozhodnu*. 10) *To je něco, co do konce svého života nezapomene*. Det er uten videre mulig å oversette disse setningene ved hjelp av presens. Når det gjelder 10), var det ingen respondent som utnyttet denne muligheten. De fleste brukte *vil* og resten *kommer til å*. Verbet *skal* som ikke er passende i denne setningen, ble ikke brukt av en eneste respondent.

I 8) var det alle som brukte verbet *bestemme* i presens. Angående 4) var det bare noen få respondenter som oversatt med verbet i presens. De fleste valgte enten *vil* eller *kommer til å* for sin oversettelse. Det var ingen som bestemte seg for *skal* som i dette tilfellet heller ikke er mulig å bruke.

Skulle vi sammenligne oversatte setninger med det hvordan nordmenn svarte i spørreskjemaet, kan vi konkludere med at innfødte språkbrukere tyr mye oftere til konstruksjonen *kommer til å* enn utlendinger.

Når det gjelder setninger hvor norske respondenter skulle velge mellom *vil* og *kommer til å*, var det formen *kommer til å* som ble brukt oftere enn *vil*, nemlig i 7 setninger fra 10. Tsjekker brukte *kommer til å* bare i to setninger flere enn 3 ganger. Det var setninger 1. og 4. I setningene 5., 6., 7. og 10. ble denne formen brukt 2 ganger. I tilfelle 7., tilsvarte antall tsjekkiske respondenter ikke antall norske respondenter som

bestemte seg for *kommer til å* i lignende setning. I forbindelse med verbet *savne* var det nemlig 16 nordmenn som fylte ut med *vil*.

9. Oppsummering og konklusjon

I dette kapitlet vil jeg gjerne sammenfatte de viktigste punktene av min hovedoppgave. I det første avsnittet oppsummerer jeg de teoretiske synspunktene. Videre tar jeg opp konklusjonene jeg har trukket fra analysen av enkelte setninger jeg fant i korpuset og avisartikler, og sist, men ikke minst av spørreskjemaer.

Mange språkforskere betviler eksistensen av et rent framtidsuttrykk. Det sies nemlig at det er problematisk å uttrykke språklig noe som ikke har skjedd ennå, m.a.o. at framtiden er usikker.

En annen grunn til det er at hjelpeverb som brukes for å referere til framtiden, blir klassifisert som modale verb. Det betyr at de primært markerer modalitet. Det dreier seg om *skal* og *vil*, og noen forskere påstår at også *kommer til å* har en modal betydning.

- Ved å bruke *skal*, henviser taleren til de modale betydningene ”nødvendighet”, ”påbud”, ”løfte”, ”rykte” eller ”antakelse”. Videre uttrykker *skal* planlagte handlinger, dvs. at tidsreferansen er Th etter Tu.

Men særlig når subjektet er i 3. person, er det vanskelig å skille mellom betydningen ”planlagt handling” og ”rykte” eller ”antakelse”.

- Ved å bruke *vil*, uttrykker taleren noens ønske, vilje, antakelse om nåtiden eller framtiden og prediksjon. I tilfelle ”prediksjon” kunne vi snakke om referansen Th etter Tu. Men når det gjelder den siste betydningen, særlig i forbindelse med subjektet i 1. og 3. person, er det ikke alltid mulig å trekke grensen mellom framtidsreferansen og betydningen ”vilje” eller ”ønske”.

Presens hører til den mest brukte formen for å uttrykke framtidsreferanse. Man skiller mellom presens som er bestemt av et tidsadverbial (TA-FP) og presens som er betinget av avgrenset (dvs. perfektiv) aksjonsart (TU-FP). Situasjonen som kan karakteriseres som ”uavgrenset aksjon” og som ikke er forutsigbar, kan ikke angis som framtid med TU-FP.

Kommer til å oppfattes som en futurumkonstruksjon som står nærmest i en ren temporal betydning. Det finnes følgende grunner til det:

- Ved å bruke *kommer til å* tar taleren ikke ansvar for utsagnsinholdet.
- *Kommer til å* er, i motsetning til *vil* eller *skal*, subjektsautonomt. Det betyr at det kan stå med hvilket som helst subjekt uten å si noe om subjektets vilje, ønske eller intensjoner.
- Ved hjelp av konstruksjonen *kommer til å* uttrykker taleren at den framtidige situasjonen han/hun referer til, ligger utenfor hans/hennes kontroll.

Ved å fokusere på noen utvalgte forekomster med *vil* og *kommer til å* som dukker opp i korpuset, og noen representative setninger fra avisartikler kom jeg til følgende konklusjoner:

- *Vil* brukes oftere i formelt språk og heller i skrift enn *kommer til å*.
- Særlig utsagn om været inneholder nesten utelukkende *vil*. Det samme gjelder for horoskoper som i flere tilfeller benytter seg av presens også.
- *Kommer til å* uttrykker ofte større grad av sikkerhet enn *vil*. Det er først og fremst utsagn om været som bekrefter dette.
- *Kommer til å* blir brukt særlig i muntlig språk. Dette bekrefter setninger som åpenbart utgjør en del av et intervju.
- *Vil* er ikke subjektautonomt. Taleren bruker altså ofte *kommer til å* for å utelukke betydningen ”vilje” eller ”ønske”.
- Noen språkforskere påstår at *vil* refererer til en forventet utvikling og *kommer til å* derimot til noe man regner med skjer i framtiden.

De analyserte setningene bekrefter ikke at dette kan tas som en fast regel. Til å med er det fra et semantisk synspunkt vanskelig å bestemme hvor grensen går mellom forventet utvikling og en situasjon/handling man regner med vil skje i framtiden.

- Analysen av forekomster med konkrete verb i korpuset som *like*, *koste*, *øke*, *stige*, *glemme*, *savne* og *skje* viste at nesten alle disse verbene oftere blir knyttet til *vil* enn *kommer til å*.

Men vi bør være forsiktig når vi skal bruke slike resultater for å fastslå noen faste regler. Resultatene kan nemlig være fortenget fordi jeg har arbeidet med bare skriftlige kilder.

Av spørreskjemaet som var bestemt for tsjekkiske studenter går det fram at studentene bruker *skal* for ofte. Denne hyppige bruken av *skal* kan føre til misforståelser fordi taleren ofte refererer til en meddelt viten eller antakelse istedenfor til framtiden.

Videre foretrakk respondentene presens framfor *vil* eller *kommer til å*. *Vil* er formen respondentene benyttet seg av i flere tilfeller enn *kommer til å*.

Etter å ha analysert resultatene av spørreskjemaet som var bestemt for norske respondenter, kan jeg oppsummere følgende:

- Når respondentene skulle velge mellom *vil* og *kommer til å*, var det akkurat den andre formen som de brukte oftere. Flere enn 10 respondenter av 18 bestemte seg for *kommer til å* i 8 spørsmål, hhv. setninger. Grunnen til det er antakeligvis for det første at ved å bruke denne formen utelukket respondentene betydningen ”ønske” eller ”vilje”. For det andre dreide det seg om setninger brukt oftere i uformelt språk og i muntlig uttrykk.

- Vi kan altså konkludere med at *kommer til å* blir foretrukket framfor *vil* i tale og i uformelle utsagn.

- Setninger hvor *vil* dukket opp flere ganger enn *kommer til å*, var tre utsagn om været. Videre var det et utsagn som bortsett fra en temporal betydning kan inneholde betydningen ”ønske”, og som også kan oppfattes som formelt. Og sist, men ikke minst, bestemte nesten alle respondentene seg for *vil* i setningen som inneholdt hovedverbet *savne*. Akkurat som i det ovenfor nevnte tilfellet kan dette utsagnet oppfattes som formelt.

- Vi kan altså konkludere med at *vil* foretrekkes i utsagn om været og i formelt språk.

- Setningen med verbet *ta*, som er imperfektivt, mangler andre framtidsmarkører som f. eks. et tidsadverbial. Det var bare én respondent som svarte med presens. Spørreskjemaet for nordmenn bekrefter altså at bruken av presens i imperfektive verb ikke er tilstrekkelig for å referere til fremtiden.

- Spørreskjemaet bekreftet også at hvis setningen inneholder et TA, er presens en tilstrekkelig framtidsmarkør og at det blir foretrukket framfor *kommer til å*.

- *Vil* og *kommer til å* brukes ofte om hverandre. Det er vanskelig å forklare grunnen til at respondenter valgte enten den ene eller den andre formen i slike tilfeller. En av grunnene kan være den rytmiske siden ved språket.

- Videre kan man fastslå at bruken av *vil* eller *kommer til å* ikke er betinget av regionale forskjeller i språket.

- Bortsett fra noen få unntak var resultatene av spørreskjemaet ikke helt entydig. Det betyr at det ikke er mulig å ta dem som et pålitelig utgangspunkt for å sette

noen faste regler for bruken av enkelte former. Dette gjelder særlig for bruken av *vil* og *kommer til å*.

- Man kan heller snakke om noen tendenser i språket.

For å finne ut om det overhodet finnes noen regler for bruken av *vil* og *kommer til å*, er det nødvendig å konsentrere seg ikke bare om skriftlige kilder, men å samle materialet som avspeiler uttrykk i talemål også.

10. Resymé på tsjekkisk

Mnoho jazykovědců zpochybňuje, zda lze v jazyce vyjádřit budoucnost. Tvrdí totiž, že je obtížné uchopit něco, co se ještě nestalo, a že budoucnost je nejistá. Dalším důvodem k této skepsi je, že u výrazů, respektive sloves, pomocí nichž mluvčí odkazuje k budoucímu ději, jde o slovesa modální. To znamená, že primárně vyjadřují modalitu. V norštině jsou to především slovesa *skal* a *vil*, někteří lingvisté tvrdí, že i *kommer til å* může mít modální význam.

Jestliže mluvčí použije *skal*, vyjadřuje tím modální významy jako nutnost, příkaz, slib, domněnku nebo to, že se něco doslechl z cizího zdroje. Úskalí spočívá v tom, že pokud je podmět ve 3. osobě, je obtížné rozlišit mezi významem "děj naplánovaný do budoucna" a domněnkou nebo sdělením, že jde o zprostředkovanou informaci.

Totéž platí pro *vil*. Je-li podmět v 1. nebo 3. osobě, není vždy možné od sebe oddělit modální a temporální významy slovesa.

K nejběžnější možnosti pro vyjádření budoucnosti patří použití přítomného času. Rozlišujeme mezi přítomným časem, který je určen příslovečným určením času a přítomným časem, který je podmíněn dokonavým videm slovesa. Pro budoucí situaci, kterou lze charakterizovat jako neukončenou a nepředvídatelnou, není možné použít přítomného času bez jakéhokoliv bližšího časového určení.

Výraz *kommer til å* je považován za konstrukci pro vyjádření budoucnosti, která má nejbližší k čistě temporálnímu významu. Důvody jsou následující: Mluvčí nebere žádnou odpovědnost za obsah sdělení. Oproti *vil* a *skal* je *kommer til å* nezávislé na tom, v jaké osobě je podmět, a nevypovídá tak o vůli, přání či nějakých záměrech podmětu. Mluvčí dále pomocí *kommer til å* vyjadřuje, že nad budoucí situací, ke které odkazuje, nemá kontrolu.

Na základě analýzy vybraných vět s *vil* a *kommer til å*, které jsem čerpala z norského korpusu, novinových článků na internetu, jsem došla k následujícím závěrům:

Vil se používá častěji ve formálním jazyce a zároveň spíše v psaném projevu častěji než *kommer til å*. Především výroky týkající se počasí obsahují téměř výlučně *vil*. Totéž platí pro horoskopy, v kterých se rovněž často objevuje přítomný čas.

Kommer til å vyjadřuje větší stupeň jistoty než *vil*. Toto tvrzení dokládají především věty týkající se počasí.

Kommer til å se používá hlavně v mluveném jazyce, což potvrzují věty, které jsou zcela jasně součástí nějakého rozhovoru.

Význam *vil* není nezávislé na podmětu. Mluvčí tedy často používá *kommer til å*, aby tak jasně vyloučil modální význam.

Někteří lingvisté tvrdí, že *vil* odkazuje k nějakému očekávanému vývoji událostí a *kommer til å* oproti tomu k události, se kterou mluvčí počítá. Analýza relevantních vět potvrdila, že toto tvrzení není možné brát jako pravidlo. Není totiž vůbec jasné, kde je hranice mezi oběma těmito významy.

Z dotazníku, který byl předložen českým studentům, vyplývá, že studenti používají příliš často *skal*, i v případech, kde není na místě. Může to pak vést k nedorozumění, protože mluvčí tak často místo k budoucímu ději odkazuje k domněnce nebo k zprostředkované informaci. Dále z průzkumu vyplývá, že respondenti dávají přednost přítomnému času před *vil* nebo *kommer til å*.

Z výsledků analýzy dotazníku určeného pro rodilé mluvčí vyplývá následující:

Jestliže měli respondenti na výběr mezi *vil* a *kommer til å*, vybírali si nejčastěji druhou možnost. Více než 10 respondentů z 18 se rozhodlo pro *kommer til å* v 8 větách z celkového počtu 14. Důvodem pro to bylo pravděpodobně to, že použitím právě tohoto slovesa mluvčí za prvé vylučuje význam "přání" nebo "vůle". Za druhé šlo o věty, které se častěji vyskytují v neformálním jazykovém projevu, respektive v mluveném jazyce.

Můžeme tedy tvrdit, že *kommer til å* je upřednostňováno před *vil* v mluvené řeči a v neformálním projevu.

Věty, ve kterých se větší počet respondentů rozhodlo pro *vil*, byly výroky o počasí. Dále šlo o věty, které kromě temporálního významu mohou obsahovat i význam modální, a věty, které se spíše vyskytují ve formálním projevu.

Dotazník také dále potvrzuje, že jestliže chce mluvčí vyjádřit budoucnost, pouhé použití přítomného času nedokonavého slovesa není dostačující.

Zároveň se v dotazníku potvrdilo, že obsahuje-li věta příslovečné určení času, dává mluvčí přednost přítomnému času před *kommer til å*.

Vil a *kommer til å* je často možné zaměnit. Je složité vysvětlit důvod, proč se respondenti rozhodli pro tu či onu z těchto dvou možností. Jedním z důvodů může být rytmická a melodická stránka jazyka.

Dále můžeme konstatovat, že použití *vil* nebo *kommer til å* není podmíněno regionálními rozdíly v jazyce.

Až na pár výjimek nejsou výsledky dotazníku jednoznačné. Z toho vyplývá, že nemohou být považovány za spolehlivé východisko pro určení pravidel, podle kterých se jednotlivé výrazy pro vyjádření budoucnosti používají. Toto se týká především sloves *vil* a *kommer til å*.

Spíše bychom mohli mluvit o jistých tendencích, které se v jazyce objevují. Abychom mohli zjistit, zda vůbec nějaká pravidla existují, je zapotřebí věnovat se více jiným než písemným pramenům, tzn. sbírat materiál, který věrně odráží mluvený jazyk.

11. Summary

Many researchers doubt the existence of a pure expression of future in terms of language. They state that it is difficult to express with words something which has not happened yet: The future might never be completely predictable.

Another reason for this is that the auxiliary verbs which are used in order to refer to the future are classified as modal verbs. I.e. they primarily carry modality.

The verbs in question here are *skal* and *vil*. It is to be noted that some researchers also connote modality to the expression *kommer til å*.

The verb *skal* can carry the meaning of "necessity", "command", "promise", "rumour" or "assumption". *Skal* expresses furthermore pre-planned actions. Please note, that it is especially difficult to distinguish between the connotations of "pre-planned action" and "rumour" or "assumption" if the sentence has a 3. person subject.

The verb *vil* can carry the meaning of "wish" or "assumption" about the present or the future and "prediction". We could, in case of the meaning "prediction" talk about the time references Th and Tu, but it is not always very easy to distinguish between the reference to the future and the meaning "wish". This is especially true if the respective sentence has a 1. person or 3. person subject.

One of the most common forms to express a future reference is to use the

Present Tense. Here, we can distinguish between Present Tense which is determined by a temporal adverb (TA-FP) and Present Tense which is conditional on limited, i.e. perfective, action (TU-FP).

The situation which can be characterised as "unlimited action" is not predictable and cannot be expressed by TU-FP.

Kommer til å is seen as a construction of Future Tense which comes closest to carrying a purely temporal meaning. This is due to the fact that *kommer til å* might be used together with any subject without characterising this subject further.

I arrived at the following conclusions through focusing on some chosen examples with *vil* and *kommer til å* in the Norwegian Corpus and in some representative sentences taken out of newspaper articles:

- *Vil* is used more often in formal language and in writing than *kommer til å*.
- *Kommer til å* often expresses greater security with respect to the future than *vil*. This conclusion is drawn out of analysis of sentences in weather reports.
- *Kommer til å* is often used in spoken language.
- The meaning of *vil* is dependent on the subject. The speaker often uses *kommer til å* in order to exclude the meaning "wish".

The results of the forms filled in by Czech students show that these students use *skal* too often. This can lead to misunderstandings in conversation since the speaker very often refers to a knowledge or an assumption as opposed to referring to the future. The students also preferred Present Tense to *vil* and *vil* to *kommer til å*.

After analysing the results of the form filled in by Norwegians the following conclusions can be drawn:

- When the respondents were allowed to choose from *vil* and *kommer til å* it was the latter form which was used mostly. The reason for this lies presumably in the fact that *kommer til å* excludes the meaning "wish" and in the fact that the respondents were asked to respond informally. Thus, we can conclude that *kommer til å* is preferred to *vil* in spoken or otherwise informal language.
- The example sentences where *vil* was used more often than *kommer til å* were three sentences about weather. In addition, in a sentence containing, apart from a temporal

reference, the meaning "wish" *vil* was used more often as well. This sentence can be seen as formal. Last, but not least, in a sentence containing the main verb *savne* almost all the respondents chose *vil*. The conclusion drawn from these examples matches the conclusion drawn above quite well in that *vil* is apparently preferred in statements about the weather and in formal language.

- Present Tense of imperfective verbs is not enough to express a reference to the future.
- If the sentence contains a TA, the Present Tense is sufficient in order to express a reference to the future and is, in fact, preferred to *kommer til å*.
- *Vil* and *kommer til å* appear in many other cases to be interchangeable. It is difficult to explain why the one or the other form was used in these cases. One of the possible reasons might be the rhythm of speaking and or writing.
- With the exception of only some cases the results were not completely unambiguous. I.e. that it is not possible to take them as a fully dependable basis for setting up rules. This is particularly the case for the use of *vil* and *kommer til å*.

Bibliografi

Tempus, Aspekt, Modus: die lexikalischen und grammatischen Formen in den germanischen Sprachen. Hg. von Werner Abraham und Theo Janssen, Linguistische Arbeiten (237), Niemeyer Verlag, Tübingen, 1989

Andersson Sven – Gunnar, 1989: *Zur Interaktion von Temporalität, Modalität, Aspektualität und Aktionsart bei den nichtfuturischen Tempora im Deutschen, Englischen und Schwedischen.* In: *Tempus, Aspekt, Modus: die lexikalischen und grammatischen Formen in den germanischen Sprachen.* Abraham, Werner und Janssen, Theo (Hrsg.), Linguistische Arbeiten (237), Tübingen: Niemeyer Verlag, s.27 – 49

Benveniste, Émile, 1970: *Řeč a lidská zkušenost.* In: *12 esejí o jazyce.* Praha: Mladá fronta, s. 9-19

Christensen, Lisa, 1997: *Framtidsuttrycken i svenskans temporal system.* (Akademisk avhandling), Lund

Comrie, Bernard, 1989: *On Identifying future tenses.* In: *Tempus, Aspekt, Modus: die lexikalischen und grammatischen Formen in den germanischen Sprachen.* Abraham, Werner und Janssen, Theo (Hrsg.), Linguistische Arbeiten 237, Tübingen: Niemeyer Verlag, s. 51-65

Dahl, Östen, 1985: *Tense and aspect systems.* Oxford: Basil Blackwell Inc.

Engh, Jan, 1977: *Om en innholdsvariant av skal.* I: *Norskraft* (13), Oslo, s. 1-37

Faarlund, J.T., Lie, S., Vannebo, K.I. 1997: *Norsk referansegrammatikk.* Oslo

Golden, A., Mac Donald, K., Ryen, E., 1996: *Norsk som fremmedspråk. Grammatikk.* Oslo: Universitetsforlaget

Haugen, Odd Einar, 2001: *Grunnbok i norrønt språk.* Oslo: Gyldendal

Hewson, John, Bubenik, Vit. 1997: *Tense and Aspect in Indo – European Languages: Theory, Typology, Diachrony.* Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company

Hvenekilde, Anne, Vannebo, Kjell Ivar 1986: *Framtid i tekst.* I: *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, Oslo, s. 105-117

Janssen, Theo, 1989: *Die Hilfsverben werden und zullen : modal oder temporal?* In: *Tempus, Aspekt, Modus: die lexikalischen und grammatischen Formen in den germanischen Sprachen.* Abraham, Werner und Janssen, Theo (Hrsg.), Linguistische Arbeiten 237, Tübingen: Niemeyer Verlag, s. 67-83

Jespersen, Otto, 1914: *Tid og Tempus. Fortsatte logisk-grammatiske studier I: Oversigt over det kongelige danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger,* København, s. 367-421

Joos, Martin, 1968: *The English Verb: form and meanings*. Madison: University of Wisconsin Press

Krifka, Manfred. 1989: *Nominalreferenz, Zeitkonstitution, Aspekt, Aktionsart: Eine semantische Erklärung ihrer Interaktion* In: *Tempus, Aspekt, Modus: die lexikalischen und grammatischen Formen in den germanischen Sprachen*. Abraham, Werner und Janssen, Theo (Hrsg.), *Linguistische Arbeiten 237*, Tübingen: Niemeyer Verlag, s. 227-258

Mac Donald, Kirsti, 1983: *Uttrykk for framtid i norsk*. I: *Norskkrift* (39), Oslo, s. 74-87

Sollid, Hilde, 2002: *Syntaktiske konstruksjoner med nordlig utbredelse*. I: *MONS* (9): *Utvählte artikler fra det niende møtet om norsk språk i Oslo 2001*. Oslo, s. 221-229

Shankara Bhat, D.N. 1999: *The Prominence of Tense, Aspect and Mood*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company

Thieroff, Rolf, 2004: *Modale Tempora – non modale Modi: Zu Bedeutung und Gebrauch inhärenter Verbkategorien in verschiedenen europäischen Sprachen*. In: Leirbukt, Oddleif (Hrsg.). *Tempus/Temporalität und Modus/Modalität im Sprachvergleich*. Tübingen: Stauffenburg Verlag, s. 63-85

Trost, Pavel, 1995: *O vlivu jazyka na myšlení*. In: *Studie o jazycích a literatuře*. Praha: Torst, s. 101-103

Vannebo, Kjell Ivar, 1979: *Tempus og tidsreferanse. Tidsdeksis i norsk*. Oslo: Novus forlag

Vannebo, Kjell Ivar, 1985: *Framtidsformer i norsk*. I: *Norskkrift* (46), Oslo, s. 43-60

Vinje, Finn – Erik, 2005: *Norsk grammatikk – det språklige byggverket*. Oslo: Kunnskapsforlaget (Aschehoug, Gyldendal)

Whorf, Benjamin Lee, 1962: *An American Indian Model of the Universe*. In: *Language, Thought, and Reality: Selected writings of Benjamin Lee Whorf*. Edited by Carroll, John B. Massachusetts: Institute of Technology, s. 57-64

Whorf, Benjamin Lee, 1962: *The Relation of Habitual Thought and Behavior*. In: *Language, Thought, and Reality: Selected writings of Benjamin Lee Whorf*. Edited by Carroll, John B. Massachusetts: Institute of Technology, s. 134-159

Zeller, Jochen, 1994: *Die Syntax des Tempus: Zur strukturellen Repräsentation temporalen Ausdrücke*. Opladen: Westdeutscher Verlag

Web-referanser:

Oslo-korpuset av taggedde norske tekster:
www.tekstlab.uio.no/norsk/bokmaal

www.aftenposten.no/vaer/article1331424.ece

www.aftenposten.no/nyheter/siste48/

www.gd.no/ung/ufokus/article2458034.ece

www.forskning.no/SvarArtikler/1076326483.72

Vedlegg I.

Spørreskjema for nordmenn

Hei! Jeg heter Kristýna og studerer norsk i Praha. Jeg holder på med å skrive min hovedoppgave som handler om futurumformer i norsk. Jeg har laget et spørreskjema både for norske og tsjekkiske studenter som studerer norsk. Skjemaet skal hjelpe meg til å få et bedre innsikt i bruk av verb som kan uttrykke framtid.

Jeg vil be deg om å gå gjennom skjemaet og velge enten mellom enkelte former eller markere setningen som høres best ut for deg. Du trenger ikke å gruble. Det er best når du svarer spontant.

Skjemaet er anonymt men jeg vil sette pris på hvis du skriver hvor du kommer fra slik at jeg får frem eventuelle regionale forskjeller i språket:
..... **Takk!**

1. Hvilken form bestemmer du deg helst for i dette tilfelle, *vil* eller *kommer til å* ?

Temperaturen på Øst- og Sørlandet stige jevnt fram til lørdag, da den ventes å nå 20 grader.

2. Fyll ut med enten *vil* eller *kommer til å* :

En hel rekke lavtrykk sørge for at været blir ustabil og temperaturene lave i disse områdene.

3. Hvilken av setningene høres mer naturlig ut for deg – a) eller b) ? Vær så snill og marker en av dem (du kan sette kryss etter setningen eller tegne noe... :-)

a) På søndag vil det meste av nedbøren falle i de to Trøndelagsfylkene.

b) På søndag faller det meste av nedbøren i de to Trøndelagsfylkene.

4. Er det *kommer til å* eller presens du vil helst bruke i denne setningen? Kryss en av mulighetene:

a) Rosenborg kommer til å reise til Sør – Afrika på treningsleir neste uke.

b) Rosenborg reiser til Sør – Afrika på treningsleir neste uke.

5. Og her er det igjen *vil* eller *kommer til å* du kan velge mellom:

Det ta lang tid før jeg ombestemmer meg.

(Eller er det heller presens du ville bruke her?: Det tar lang tid til jeg ombestemmer meg.)

6. Fyll ut med enten *vil* eller *kommer til å*:

Vi håper at han skrive sin hovedoppgave ferdig.

7. La oss se på denne mikrosamtalen. Er det setning a) eller b) du ville foretrekke her?:

Åge: Du har jo sagt at du hadde lyst til å se på det!

Jon: a) Ja, men jeg kommer ikke til å ha tid til å lese hele teksten.

b) Ja, men jeg vil ikke ha tid til å lese hele teksten.

8. Fyll ut med *vil* eller *kommer til å*:

Jeg har nok lyst til det men tror ikke at jegklare dette her.

9. Er det setningen a) eller b) du bestemmer deg heller for? Marker en av dem.

Ikke vær redd for den nye læreren deres.

a) Hun vil sikkert være snill mot deg.

b) Hun kommer sikkert til å være snill mot deg.

10. Situasjonen er slik at regjering har uttalt seg om at det er noe som må gjøres for å stanse ulovlig fiske. I neste setning er det igjen å velge mellom *vil* eller *kommer til å*:

Regjeringen øke innsatsen mot ulovlig fiske.

11. Fyll ut med enten *vil* eller *kommer til å*:

Hans død er en stor tragedie for oss. Hanbli dypt savnet.

12. Fyll ut med enten *vil* eller *kommer til å* i begge setninger :

Han håper at denne forferdelige opplevelsen aldri gjenta seg. Det er noe han ikkeglemme resten av livet sitt.

13. Fyll ut med enten *vil* eller *skal* eller *kommer til å*:

Vi kan ikke vite hva som skje neste dag.

14. Her kan du velge mellom *skal* og *kommer til å*. Vær så snill og marker en av de to mulighetene:

- a) Jeg kan love at jeg skal gjøre det som forventes av meg.
- b) Jeg kan love at jeg kommer til å gjøre det som forventes av meg.

Mange takk for svarene!!!! Hvis du har lyst til eller behov for å kommentere skjemaet, mottar jeg gjerne kritikk eller forslag.

Vedlegg II.

Spørreskjema for tsjekkiske studenter

1. Teplota v jižním Norsku do soboty pomalu stoupne.
2. Tlaková níže se postará o to, že počasí bude nestabilní.
3. Můžu slíbit, že udělám, co se ode mě očekává.
4. Doufáme, že svoji diplomovou práci dokončí.
5. Určitě na tebe bude milá.
6. Rád bych to udělal, ale nemyslím, že to zvládnu.
7. Jeho smrt je pro nás velkou tragédií. Bude nám moc chybět.
8. Bude to trvat, než se rozhodnu.
9. Rosenberg pojede příští týden do JAR na tréninkový tábor.
10. To je něco, co do konce svého života nezapomene.
11. Nemůžeme vědět, co se stane zítra.
12. Snad se to už nebude opakovat.
13. Vláda zvýší úsilí proti nezákonnému rybaření.